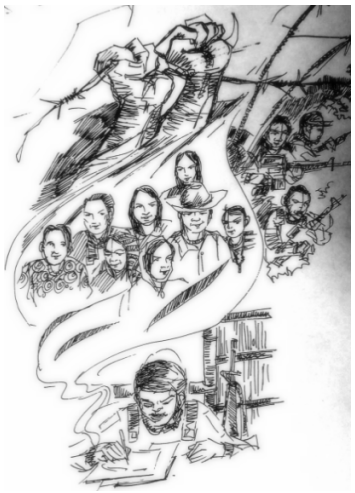
Rebolusyonaryong Magasin Pangkultura sa Panay

Tuig 34, Bolyum 1 Oktubre 2017

Editoryal

Nagauswag ang mga hilikuton, nagasublak ang mga bag-ong pwersa, inspirasyon sa pagpauswag sang arte kag literatura

Isa ka okasyon nga dapat saulugon ang pagpagwa liwat sang *Sublak* bilang rebolusyonaryong magasin pangkultura sa Panay.

Ginpaggwa ini sa tunga sang padayon nga pagtubong sang mga Panayanon sa antipasista nga paghimakas batuk sa rehimeng US-Duterte nga nagapaigting sang paggamit sang "kamot-nga-salsalon" sa gyera kontra-druga, tudo-gyera sa kontra-insurhensya kag kontra-Moro sa Mindanao nga ginpaidalom sa layi militar. Nagpalubha man ini sa interbensyon sang mga tropa sang imperyalismong US.

Apang sang Agosto, naglupok sa bug-os nga pungsod ang pagpamatuk sang pumuluyo sa malaparan nga pagpamatay sa ini nga mga gyera, ilabi na ang kontra-druga. Ginsundan pa ini sang pungsodnon nga protesta sang Septyembre 21, sa pagpamatuk sa pagbanhaw sang layi militar kag tiraniya nga paghari.

Ginapagwa man ining Sublak sa tunga sang paghimakas sang mangunguma sa pag-angkon sang duta sa ila kampanya sa bungkalan kag pag-*camp-out* sa nga puti nga lugar sa laylayan sang mga sonang gerilya. Ginasulong man nila ang kinamatarung kag kasiguruhan sa pagpanguma, pagpauswag sang produksyon, kag pagpa-

taas presyo sa sakup sang mga baseng gerilya. Gindagaan na sang kabuhi kag padayon nga ginaharas sang mga *goons* sang asyendero, kapulisan kag militar ang mga mangunguma sa Panay kag bug-os nga pungsod.

Sa 10 ka bulan nga pagpatuman sang "Oplan Kapayapaan" sa pungsod, asta sining Agosto 30 lang, 81 ang nag-halin sa mangunguma sa 88 ka mga biktima sang ekstra-hudisyal nga pag-pamatay. Samtang padayon nga naga-lubha ang pagpang-agaw sang mga ka-dutaan paagi sa *land-use conversion* pa-ra sa *real estate*, mga dalagku nga pro-yekto pang-imprastruktura nga naga-dislokar sa mga imol. Ini ilabi na sa programa sang rehimen nga *"Build, build, build"*.

Ginapaggwa man ining rebolusyonaryong magasin samtang ginabuyagyag sang rebolusyonaryong pwersa kag pumuluyo ang im-peryalista nga neoliberal nga mga padihut ekonomiya nga nagapa-lubha sang pag-antus sang mga imol, sang paglubha sang pagpa-silabot sang tropa militar sang US sa mga gyera sa pungsod. Gina-singgit sang pumuluyo ang pagpalayas sa ila.

Sa tunga sining gyera sang rehimen, padayon nga nagabato ang rebolusyonaryong pwersa kag pumuluyo. Nagpaninguha ang

rebolusyonaryong pwersa sa Panay sa pagpadaku sang kusog ilabi na ang armado nga tugas sini-- ang hukbo sang Bagong Hukbong Bayan. Ara ang kapagsik sang tanan sa pagpauswag sang mga hilikuton. Kag panugod nga nagaani na subong sang kadalag-an sa pagpadaku sang pwersa sang Pulang hangaway.

Gani, paghalad man ining Sublak sa padayon nga pagdebelopar sang kumpre-hensibo sa rebolusyonaryong hilikuton sa rehiyon sa pagsulong sang antipasista, antipyudal kag anti-imperyalista nga paghimakas. Pagdokumento man ini sang mga pag-uswag sa hilikuton kultural kag partikular sa rebolusyonaryo nga arte kag

Pagpasalamat kag mga tugon

Nagapasalamat ang *Editorial Board* sang Sublak upod ang *Daba-Daba Staff* sa tanan nga mga kadre, katapu sang Partido kag mga Pulang hangaway sa ila kontribusyon -- mga nagkalain-lain nga mga sinulatan, ilustrasyon, kag mga larawan - agud mapagwa ini nga isyu sang Sublak.

Ginakilala man sang *Editorial Board* sang Sublak ang nagkalain-lain nga mga isyu sang *Ulos* nga ginkuhaan sang iban nga mga biswal kag ilustrasyon. Ginapasalamatan man ang mga kaupod nga nagbulig sa pagsalhin sang mga binalaybay sa Hiligaynon halin sa *English.*

Ang tagsa ka mga inobrahan sa isyu nga ini sang Sublak sarang mapalapta sa ano man nga pamaagi ukon porma; ang mga binalaybay, kanta kag mga komposo kag iban pa, sarang sipion ukon gamiton para sa mga pagpasundayag sa mga pulong-masa, sa mga sesyon sang pulitikal nga edukasyon, pwede nga ipublisar ukon isaylo sa iban nga lenggwahe para sa mga publikasyon sang pungsodnon demokratiko nga kahublagan.

Padayon nga ginabuyok ang mga kadre, katapuan sang Partido, mga Pulang hangaway kag aktibistang masa sa pagbalay kag magpadala sa *Editorial Board* sang Sublak paagi sa *Daba-Daba Staff,* sang ila mga komposo, mga istorya kag iban pa nga mga sinulatan, mga drowing, komiks kag mga larawan.

Bukas gid ang *Editorial Board* sang Sublak sa mga komentaryo kag suhestyon sa sini nga isyu sang Sublak para labi pa nga mapauswag ini sa masunod nga mga isyu. #

Kabahin sang programa sa mga asembleya ukon pagtupon sang Tumanduk amo ang pagpasundayag sa teatro sang mga pamatan-on kag pagsinaot sang "Binanog"

literatura. Ini ilabi na sa matingkad nga panahon sadtong ulihi nga rehiyunal nga kampanya sang katapusan nga bahin sang 2016 asta subong nga tuig.

Nainspirar ang mga kadre, katapuan sang Partido, mga Pulang hangaway, kag masa sa pagsulong sang panawagan sang Partido sa ikaduha sini nga Kongreso. Ini lakip na ang hilikuton sa pagpanadlong samtang nagasulong, pagpadaku sang pwersa sa pinakamadasig, padayon nga pagsikway sang konserbatismo kag tendensya sang empirisismo.

Ginhimuslan sang rebolusyonaryong pwersa nga makapalapad kag magkonsolida sa panahon sang halos anom ka bulan nga *ceasefire* kaangut sa *peace talks*. Ginlunsar sini ang pulitikal nga opensiba sa pungsodnon demokratiko nga alternatiba sa ini nga panahon kag ginpapagsik tudo ang hiliktuon propaganda kag pulitikal nga edukasyon. Napadamo ang nalab-ot kag mainit nga gin-abibar sang malapad nga mga seksyon sang pumuluyo ang rebolusyunaryo nga programa sang NDF.

Sang ginhukas ang unilateral *ceasefire* sadtong Pebrero, walay pagpang-alang-alang nga naglunsar ang NPA sa Panay sang mga taktikal nga opensiba nga nagtampok sa walay lupok nga pagsalakay sa Maasin Police station kag pagkumpisa sang 11 ka M16 kag iban nga kagamitan militar sadtong Hunyo.

Sa pagpagsik sang mobilisasyong masa lakip ang hilikuton propaganda kag pulitikal nga edukasyon, nagsabay man ang pagpatubas sang lain-lain nga porma sa literatura kag arte. Talalupangdon ini sadtong Nobyembre-Disyembre 2016 nga kampanya. Upod sa hangaway, mga aktibistang masa, ginatus ang nagbulig sa mga pagpalapta sang mga materyal propaganda-kultural sa rehiyon.

Nakahimo sang apat ka murals kag mga *visual placard,* masobra 235 ka istremir nga ginhumlad sa gwa sang sonang gerilya, pagpalapta sang mga 50,000 ka mga *flyers* kag *confetti*; pag-OP-OD sa mga poblasyon. Naglinapta ini sa madamo nga kabanwahanan sang Iloilo, Antique, kag Capiz.

Kabahin man sang kampanya ang pagpanagtag sang 1,000 ka *greeting cards* kag 400 ka partikular sa KM cards kaangut sa rekrutment sa hukbo. May ginpaggwa nga duha ka set sang *chapbook* sang mga tula sa mga kaupod. Ara man *Tshirt printing* sang logo sang BHB.

Nahimo ang 10 ka video sang Pulang Madyaas Production nga gin-gamit para sa publiko nga pagpasundayag kag internal nga mga palaggwaon sa kubay sang rebolusyonaryong pwersa kag Pulang hangaway. Nangin mapagsik ang paggamit sang *social media* kag nakasabay man ang Panay sa nagpuganggang nga walo ka *facebook account* sang mga kumand sang NPA kag iban nga aktibista. Madamo ang mga nag-*'like'* kag nag-*share* sa *social media* ilabi na sa mga *video* nga ginpagwa sa *youtube*.

Sa kasyudaran, napadayon man ang paghimo sang mga *effigy* upod ang mga istrimer-islogan, OP-OD sang mga katapuan sang KM, paglunsar sang *lightning rally*, pagpanagtag sang mga rebolusyonaryo nga *cards,* kag *chapbooks* sang mga tula sang mga kadre kag hangaway. May nahiwat man nga mga musikal nga konsyerto sang mga kampayang masa. Nalunsar man ang iban pa nga *indoor* nga mga aktibidad pareho sa mga *forum,* sulat pastoral sa mga kasimbahanan, aktibidad sa mga iskwelahan, komunidad.

Ginsustenir man ang bulanan nga pagpagwa ang rebolusyonaryong peryodismo kag ginpalapnag sa kaumhan kag kasyudaran. Nagaunod ini sang mga importante nga artikulo, komiks strip, *lampoon,* kag pahina para sa binalaybay ukon kanta kag pangmedikal. Ginpadamo kag ginatun-an man ang *Ang Bayan.* Nagabalay ang rehiyon sang mga *video clips* kag epektibo nagamit bilang *multimedia* nga kultural nga porma. Pareho sa rekrutment sa BHB, bahin sa kababainhan, medikal kag iban pa.

Sa idalom, ang larawan sang apat ka mural kaangut sa paghimakas sa duta sang mga Tumanduk sa Sentral Panay. Gin-gamit ang mga ini bilang backdrop sa ila mga asembleya, forum, kag disenyo sa T-shirt printing.

Mini-mural sang "Hitler" nga Duterte sa Capiz

Ang "kamot-nga-salsalon" ni Duterte, protesta sang pumuluyo sa Roxas City, Capiz.

Ang peryodismo ginasuplementuhan sang mga primer para sa pulitikal nga edukasyon nga ginakumbinar ang mga maarte nga biswal. Subong man, sang pagpapaggwa sang mga pahayag sa mas-midya halin sa nagkalain-lain nga mga sektor. Ikumparar sa nagligad, relatibo nga mas masunson subong ang pagpagwa sang mga sektoral sang pahayag sa likum kag hayag nga mga organisasyon masa kag mga tagpamaba nila.

Nagapabilin ang hangkat sa padayon nga pagpauswag sang aton rebolusyunaryo nga literatura kag arte kag hilikuton kultural sa kabilugan agud mangin kabahin ini sang aton pagbinatasan. Kag labi nga hangkat pa gid ini sa atubang sang imperyalista kag pagdominar sang burgis opensiba sa kultura kag arte kon sa diin, nagadala ini sang indibidwalista, "walang-paki", komersyalisado, elitista, mahigko kag binastos nga kultura.

Madamo pa sang mahimo mapauswag sa Panay sa padayon nagapapagsik nga kahublagang masa, pagsulong sang rebolusyong agraryo, paglunsar sang mga taktikal nga opensiba sa padayon man nga pagpalapad kag pagkonsolida sang baseng masa.#

Kaundan

Editoryal : Nagauswag ang mga hilikuton, nagasublak ang mga bag-ong pwersa, inspirasyon sa pagpauswag sang arte kag literatura

Pangbukas: Para sa masa, para sa pagsulong sang rebolusyon sa abanse nga halintang

Prosa

Sanaysay: Jalaud—Pula nga Suba sa Kasaysayan kag Paghimakas sang Panayanon, *MayaMor*

Malip-ot nga sugilanon: Ang Duta, *Rivero S. Montana*

Feature: Kababainhan nga Pulang hangaway

Sulat: Sulat para sa iya kag sa akon, *Ka Reggie*

Iskrip: Pasundayag sang mga Pulang hangaway, *Ka ASR*

Pasidungog: Ka Benny, Ka Agnes, Ka Russel, Ka Andy

Dagli

- Sacada, Pulang gerilya, *Ka Kabugwason*
- Maasin Police Station, ginreyd sang NPA, *Ria Sidla*
- Kwentong Kusina: mga makahalam-ot nga mga inagihan sa sonang gerilya, *Ria Sidla*

Mga Hilwalaybay kag Binalaybay

Pasismo sang rehimeng US-Duterte

- Pagpamatuk sa layi militar, *Ka Mae*
- Pasista, *Rojo Sangre*
- Ukay Baluskay, *Ka Biyo*
- Untatan na ang pagpamatay! *Maya Daniel*

Hukbo kag pagpadaku sang pwersa

- Labing pabaskugon ang pwersa, *Liwayway Paglaum*
- Para sa inyo, mga pamatan-on, *Ka ASR*
- Pamatan-on, magrebolusyon, *Ka Bambi*
- "Desaparecido", Ka Dagger
- Sa mga bag-ong sampa, *Ka Hara Kay*
- Patimaan, *Ka Soliman*
- Para sa platun-Dos SF, *Sylvia Madiaga*
- Kaupod kag Baganihan, *Ka Ami*
- Siriw, *Stan Magbanua*
- Tim Lider, *Ka Vitang*
- Lokal Milisya, *Ka ASR*
- Isnayper, *Ka Robert*
- Pulang Kababainhan, *Ka Kira*

Masa, Rebolusyon, kag komitment

- Summer/Tingadlaw, *Servando Magbanua*
- Masa nagarebolusyon, *Ka Bonet*
- Ang Masa, *Costa Verde*
- Ugtom, *RSM*
- Culilang, *Ka Ela Manindugan*
- Mangingisda, *Ka Lucas*
- Kabuhi sang Tumanduk, *Ka Rizalyn*
- Untitled 1/Walay Tig-ulo 1, *KD Armada*
- Sila nga mga Martir, *Rica Manglaw*
- Sa dughan namon ang monumento mo, Kumander Nayo, *Rio Roja*
- Handuraw, *Rodora Malaya Nagmalitong-Yawa*
- Songs for Gima/Mga Ambahanon kay Gima, *Maria Guerra*
- Pagtunod, *Ka Guernica*
- Untitled/Walay Tig-ulo, *Maria Laya*
- Pamat-ud, *Sierra Marshall*
- Ka Nanay/Ka Nanay, *Hara Kay*
- Paglaum, *Ela Manindugan*
- Tula, *Ka Ren*
- Pangita obra (Eksena sa syudad sang Iloilo), *Rodora Malaya Nagmalitong Yawa*

Mga Ambahanon kag komposo

- Internationale
- Moog na Buo (kanta sa 2nd CPP Congres)

Mga Taliambong sa Hayag nga KahublagangMasa

Kinaandan na sa nagkalain-lain nga mga kampanya sa hayag nga kahublagan masa ang paghimo sang mga plakard-islogan, effigy kag mga mural ilabi na sa mga dalaku nga mobilisasyon masa sa mayor nga isyu kag ginalunsar sa nagkalain-lain nga kapitolyo sang mga probinsya sa Panay.

Ginakumbinar man ini sa iban pa kultural nga porma pareho sang teatro kag pagkinanta. Sa idalom ang pila ka mga larawan nga gintipon halin sa internet.

Mga islogan sa plakard kag istremir, protesta sang pumuluyo sa Iloilo City, batuk sa pagbalik sang tiraniya nga paghari

Effigy nanday Duterte, Lorensana kag Hen. Ano, protesta sang pumuluyo sa okasyon sang SONA 2017 sa Iloilo City.

Mga mural kag backdrop sa okasyon sang anibersaryo sang NDF, Abril 24, 2017 (ibabaw); okasyon sang Rehiyunal nga Kumperensya sa Rebolusyonaryong Kahublagan sang mga Pamatan-on-Istudyante (tunga); kag backdrop sa seremonya sa pagtapos sang isa ka paghanas militar sa mga bag-ong rekrut sa NPA kag panawagan sa pag-padaku sang pwersa.

Sa idalom, ang visual placard sa pagsaulog sang anibersaryo sang Partido rekrutment sa Hukbo.

- Komposo kontra sa Jalaur megadam
- Waling-waling

Taliambong biswal kag larawan

- Para sa mga instructor: simple nga pagdrowing sa talakayan sa masa
- Ang biswal nga taliambong sa Tsok kag tapita; pinta kag tapita
- Mga biswal nga taliambong sa Hayag nga Kahublagang Masa

Pasalamat kag mga Tugon

Pangbukas

Para sa masa, para sa pagsulong sang rebolusyon

Ang bilog nga kaundan subong sang Sublak nagatinguha nga magdala sang tema sa padayon nga paguswag sang rebolusyonaryong hilikuton, ang padayon nga pagpadaku sang pwersa kag panugod nga pag-ani sang nagasampa sa Pulang hukbo, kag pagdebelopar sang lokal nga makinarya. Ini sa tunga sang madasig nga pagkabuyagyag sang pagka-pasista kag pagkakontra-pumuluyo nga rehimeng US-Duterte.

Ang kaundan sini nga isyu nagasakup sang mga prosa, mga binalaybay kag hilwalaybay, mga ambahanon kag taliambong biswal. Sa prosa, ara ang sanaysay nga *"Jalaud: Pula nga Suba sa Kasaysayan sang Paghimakas sang Panayanon,"* nagalugar sa istorikal nga perspektiba sang subong nga pagsulong sang armado nga paghimakas sa isla, kag ang partikularidad nga diri lang sa Panay - sa gwa sang Luzon - napaugat sang daan nga Partido ang armadong paghimakas sa panahon sang Hukbong Mapagpalaya ng Bayan (HMB) sang ulihi nga bahin sang 1940s asta temprano sang 1950s.

Nasalaming ini sa kabuhi nanday Kaupod Fernandito Togonon kag Coronacion Waling-Waling Chiva nga nagpasakup bilang mga rebolusyonaryo sa tatlo ka henerasyon kag namartir sila sa ilawod kag ilaya sang pareho nga Suba sang Jalaud kag simbolismo sang mapula nga suba sa paghimakas sang pumuluyo. Nagapakita man ini sang malawig nga kasaysayan sang pagbato nga nagapadayon asta subong.

Gindala naman sang *Malip-ot nga Sugilanon "Ang Duta"* nga nagalarawan sang paghimakas sang mangunguma bilang yabi nga angut sa pag-organisa sa ila sa pagsulong sang rebolusyong agraryo. Nasentro ang ila inagihan sa kolektibo nga pagbungkal sang pang-publiko nga kadutaan sa binukid sang Capiz nga ginapalaparan sang yunit sang NPA. Matingkad ang isyu sa duta asta sa gwa sang sona gerilya kon sa diin, nagalunsar sang bungkalan ang mga mangunguma sa mga asyenda sa naaminhan nga Iloilo.

Ang kababainhan nga Pulang hangaway nangin *feature* sa sini nga isyu sang Sublak. Nakaangut ini sa rekrutment sang Pulang hukbo halin sa mga kababainhan sa kubay sang mga basehang masa kag sa nahanunga nga sahi. Sa ila ang testimonyal nga nagpahayag sang mga inagihan kag padayon nga pagkomiter sa pag-alagad sa mga pumuluyo.

Gin-unod naman sang dagli *(vignette)* ang pagrekrut halin sa mga sacada, ang pagreyd sang NPA sa Police Station sa banwa sang Maasin, Iloilo, bilang markado nga kadalag-an sang NPA sa nagadebelopar sini nga kusog kag ikasarang sa suporta sang pumuluyo. Diri man ang *kwentong kusina,* mga istorya sang mga makahalam-ot nga inagihan sa sulod sang sonang gerilya.

Ginalakip man ang pagpasidungog sa mga rebolusyonaryong martir kag iban nga porma sang prosa-- ang sulat, iskrip sa pasundayag sang mga hanga-way nga komon naman nga ginahimo sang mga kaupod.

Ang sa mga binalaybay kag hilwalaybay nagalakip sang 36 ka mga sinulatan.

Sakup nga mga tema diri, una, amo ang pagkapasista sang rehimeng US-Duterte kag protesta sang pumuluyo. Ginalarawan sang mga hilwalaybay diri ang pagpamatuk sa layi militar, lapnagon nga pagmatay, kag pagkatuta ni Duterte sa

"Buhay Gerilya"

Sa kilid, makita ang bahin lang sang malapad nga larawan sang gindrowing sang isa ka istudyante sa UP College of Fine Arts: *"Buhay-Gerilya,"* sa tsok kag tapita.

Mural nga pinta sa tapita kag *canvas*

Naumpisahan naman sa Panay ang paggamit sang pinta sa tela nga tapita kag *canvas*. Ang masunod nga mga larawan amo ang mga *mural* kag *visual placard* sang nga gin-obra sa nagkalain-lain nga okasyon.

Sa kilid, makita ang ginpinta nga mga mural sa ika-48 nga anibersaryo sang Partido nga ginsaulog sa nagkalain-lain nga prente sa rehiyon - sa nabagatnan, sentral kag nasidlangan nga Panay.

Taliambong sa tsok kag tapita

Halin pa sadtong dekada 90s, lapnagon na nga ginagamit sang mga kadre kag Pulang hangaway ang tsok kag tapita bilang blakbord sa Panay. Pleksibilidad ini kag praktikal sa gerilya nga paghulag.

Sang ulihi, kinaandan na nga ginagamit naman ini bilang *backdrop* sa mga kultural nga aktibidad sa mga anibersaryo sang Partido ukon sang Bagong Hukbong Bayan, kasal sang mga Pulang gerilya, mga pagpasidungog sa mga martir, kag iban pa nga okasyon. Ginakumbinar man ini sa mga arte sang instalasyon.

Sa kilid, ang pila sa mga larawan nga nagapakita sang taliambong sa tsok kag tapika sa Panay.

Ang taliambong sa tsok kag tapita naglapnag na indi lang sa kubay sang mga Pulang gerilya. Makita sa *social media* nga ining pamaagi sa tsok kag tapita gin-istablisar nga isa ka porma sa talimabong.

Backdrop sa pagsaulog sang anibersaryo sang Partido kag okasyon sang pagtambi-palad sang mga Kaupod sa Nabagatnang Panay

Backdrop sa partikular nga mga aktibdad sa Sentral Panay

pagsunod-sunod sa kagustuhan sang US kag demanda sang pumuluyo nga pagtapos na sang malaparan nga pagpamatay, kag pagkatuta ni Duterte sa pagsunod-sunod sa kagustuhan sang US kag demanda sang pumuluyo sa pataposna sang malaparan nga pagpamatay.

Ikaduha nga tema ang nahanungod sa hangaway kag pagpadaku sang pwersa. Mga tula nga nagapanawagan pag-entra sa BHB ilabi na sa kubay sang pamatan-on. Subong man ang pagsabat sa panawagan. Gin-gamit ni Ka Dagger ang *"Desaparecido"* sa iya boluntaryo nga "pagkadula" kag pag-entra sa yunit sang hangaway sa panahon sang mga pagpamatay sang estado nga maathag sa iya mga dinalan sa hilwalaybay:

Pahutik ako nga nagpangutana:
"Kaupod, ano ang ginhambal mo kay Nanay?
Panumdumon niya nga isa ako sa mga nadula."
Ginpahamtang ko ang Garand sa duta
Kag ang akon lawas sa duyan…

Ginhatagan naman sang panugyan ang mga bag-ong pultaym sa hangaway sa tula ni Ka Hara Kay sa iya binalaybay "Para sa mga bag-ong Sampa":

Kita tanan mga Kaupod, dapat makahas sa pagpadayon
Pagsunod sa banas nga inumpisahan sang katigulangan naton
Mangin maisog, sinsero, may kakahas kag kalig-on
Mangin matuod nga alagad sang masa nga dungganon...

Hilikuton sa paglunsar sang taktikal nga opensiba ang ginhilwalaybay ni Ka Soliman sa "Patimaan":

Adlaw gab-i may nagaagi
May pagkalangkag nga nagahulat
Ang mga pulang hangaway sa patag-awayan
Sa adlaw nga tagna sang dinag-on
Magalupok ang kusog sang masa
Sa pagtumba sa mga tropang pasista.

Ang ikatlo nga bahin sini nga seksyon nagapakita kahimtangan sang masa, pagrebolusyon, kag komitment.

Sa tula ni Ka Vencer, ginpaanggid niya ang layi sang naturalisa nga mabaha kon tuman na nga ulan kag magahawan sang tanan nga basura sa kasubaan, sa layi sang pagrebolusyon. Mabasa ini sa iya hilwalaybay *"Tingadlaw":*

Diri, ang mga suba sa tingadlaw
ang malinong,
isa ka pagbukas,
sa iban naman nga panahon sang kaakig
kon ang kasapaan nangin suba bangud sa ulan:
magadasig angay sang daku nga man-og nga magalamon
sa pagtinlo sang mga demonyo nga mapangwasak
ginaanod ang tanan nga higko kag pagkahuyang
walay ginapakasin-o para matunaw
sa nagahulat nga kalalawran....

Diri, katulad sa diin man nga lugar, nagahulag ang Naturalisa
Kaangay sa mga banwahanon nga nagasulong pakadto sa palaabuton
Nga sila ang magatuga....

Siling naman sang hilwalaybay nga *"Ang Masa"* ni Costa Verde:

Wala sa mga panangis
Ukon pagbakho kag pagpanumpa
Kundi sa kusog sang nagaisa nga anakbalhas
Sa pagpamuno sang proletaryado
Paagi sa ila Partido--
Ang masa lang ang tagtuga sang kasaysayan!

Ginpakita man sang hilwalaybay ni KD Armada "Wala Tig-ulo" ang ang rebolusyonaryong hilikuton indi pasulit-sulit, bisan pa nga may panahon sang dalagku nga problema nga kaangay sa "paghi-nunod sang adlaw". Sa ulihi maagum gid ang lubos nga kadalag-an.

Apang
Walay pagbasol, walay paghinulsol
Buwas isa naman ka bag-ong adlaw—
isa ka pagsublak,
isa ka paghinunod;

sa likuran, apang nagaserbi man ini sa pagpatingkad kag pagkasolido sang pokus.

Ikalima nga tikang: inter-aksyon sang mga pigura/tawo sandig sa ila re-lasyon kag pag-hulag. *(Figure 5)*

Sa paghi-mo sang bulig-biswal sa mga talakayan sang mga isyu:

- maathag nga mapakita ang analisis kag tindog sa isyu, ukon punto nga ginatun-an
- indi magdro-wing sang in-di na kina-hanglan nga detalye kag sekondaryo nga elemento
- maathag ang pokus
- maayo kon aksyon nga larawan ang ginapakita
- permi mag-praktis kag tasahon ang mga nahimo nga biswal para mapauswag sa masunod.#

Figure 5: paghulag kag relasyon sang mga pigura

makita sa mga pahayagan, ukon sa kaugalingon nga pag-obserbar sa palibot.

Ikatlo nga tikang: pagdrowing sang nagahulag nga pigura. Lain-lain ang paghulag, gani may pagkakumplikado. Apang tandaan lang kon diin bugat sang lawas agud mahangpan ang balanse sang paghulag sang mga pigura. *(Figure 3)*

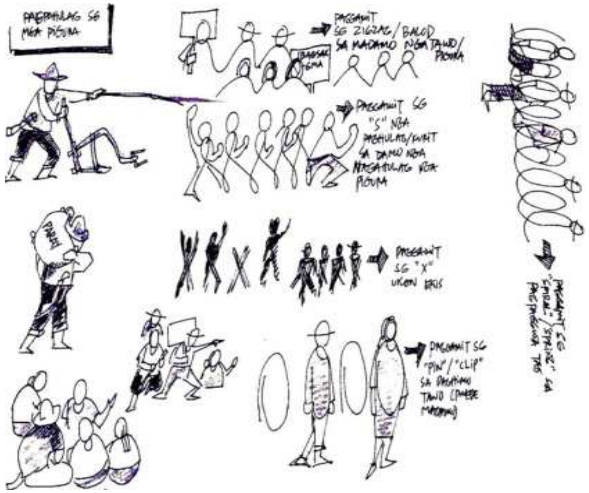

Figure 3: Nagahulag nga pigura

Ikap-at nga tikang: ang paghimo sang iban nga elemento sang bulig-biswal. *(Figure 4)*

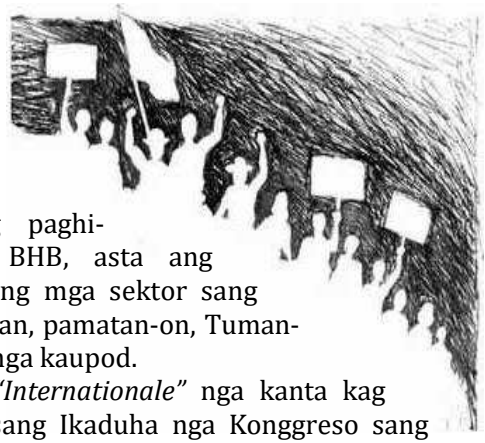
Duha ang mayor nga elemento sang bulig-biswal—ang sentro nga pokus nga amo man ang sa *foreground* (sa unahan kag matingkad), kag ang *background* (ukon ang sa likuran). Sa punto nga bulig-biswal ini, sekondaryo nga elemento ang

Figure 4: Iban nga elemento sang biswal

Upod ang
pagsanag,
dugang nga pagpula—
kaangay sa tingadlaw sang Mayo.

Tubtub sa oras
Nga ang adlaw
indi na magtunod
Ang iya kalayo
Nagasalakay sang kalangitan.
Sa kaagahon sang kadalag-an sang rebolusyon!

Sa kabilugan ang mga binalaybay/ hilwalay-bay nagasalaming sang kahimtangan sang masa, ang pagpamuno kag panawagan sang Partido, ang ila pagbato, pagpasa-kup sa armadong paghimakas kag pag-entra sa BHB, asta ang partikular nga sitwasyon sang mga sektor sang mga mangingisda, kababainhan, pamatan-on, Tumanduk, kag mga inagihan sang mga kaupod.

Ginalakip man ang *"Internationale"* nga kanta kag mga dina-lan nga ginpinal sang Ikaduha nga Konggreso sang CPP kag ginduga-ngan na lang sang *backround.* Amo man ang kanta nga *"Moog na Buo"* bilang kanta sa Ikaduha nga Konggreso. Samtang lokal na ang komposisyon ang *"Komposo kontra sa Jalaur megadam*", kag ang *"Waling-waling"* nga ginahalad sa Coronacion Chiva-Togonon.

Importante sa nabilin nga mga seksyon ang nahanungod sa *"Simple nga pagdrowing: Ayuda sa talakayan upod sa Masa".* Makabulig ini sa pagdebelopar kag paghanas sa mga instruktor nga pultaym sa hangaway kag organisador, ukon sa partaym nga mga aktibistang masa ukon kadre sa mga teritoryal nga seksyon kag Sanga sang Partido sa lokalidad.

Sa bukal sang nagasulong nga pungsodnon demokratikong rebolusyon, nagasublak kag nagauswag ang bag-o nga literatura kag arte. Para ini sa masa, para sa pagsulong sang rebolusyon.#

Prosa

Jalaud—ang Pula nga Suba sa Kasaysayan kag Paghimakas sang Panayanon

ni MayaMor

May partikular nga inagihan ang rebolusyonaryong paghimakas sang pumuluyo sa Panay sa pagpamuno sang Partido Komunista sang Pilipinas sa isla nga ginmarka sa Suba kag *river basin* sang Jalaud (ukon Jalaur).

Ini amo ang tayuyon kag direkta nga pagsugpon sang armadong paghimakas sang mga mangunguma halin inaway gerilya kontra-Hapon, pakadto sa pagtukod sang Hukbong Mapagpalaya ng Bayan (HMB) sang daan nga Partido, pagbatiti sa masunod nga henerasyon sang rebolusyonaryo sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa pagpamuno sang liwat gintukod nga Partido.

Partikularidad man sa kasaysayan sang Panay nga diri lang sa isla-- sa gwa sang Luzon-napaugat sang daan nga Partido Komunista ang armadong paghimakas.

Ining tatlo ka hugnat sa kasaysayan sang armadong paghimakas sa isla, ginpasakupan kag ginasalaming sa inagihan nanday Fernandito "Ka Andres" Togonon kag Coronacion "Kumander Waling-Waling" Chiva. Ang ila istorya indi lang sa bilang magtiayon nga rebolus yonaryo. Kundi ang pagkahuwaran sa direkta nga papel nila sa pagsugpon sang paghimakas sa tatlo ka henerasyon sang rebolusyon.

Nagmarka ini sa Suba sang Jalaud bilang Pula nga suba, sa simbolismo sa kahulugan sang ila pagkamartir—si Waling-waling gin-asasinar sa ilaya sang Jalaud (sa nagasimang nga Suba sang Badlan) sadtong 1977 sa iya lugar mismo sa Calinog. Namartir na-man si Ka Andres sadtong Disyembre 1985 sa isa ka engkwentro sa kaaway sa ilawod sang Jalaud sa Balud II, Zarraga katambi sa Dumangas nga lugar niya sadto.

Kon ang isa rebolusyonaryo nga manunulat maggamit sang personipikasyon sa Suba

sa mga pagtuon kag talakayan sang mga isyu. Sa sini nga kaangtanan, ginapaambit naton ang masunod nga simple nga ubay sa pagdrowing.

Sarang ini maaplikar gi-layon paagi sa *plastic sheeting,* tapita, ukon ihanda una sa malapad nga papel antes ang talakayan sa pagtuon kurso ukon isyu. Ginatinguhaan nga mapasimple ini agud madali nga matun-an kag madamuan ang madebelopar nga instruktor nga makahimo sini. Gani ginabuyok ang mga kaupod nga magpangahas sa pag-kurit kag magpaambit man sa iban.

Una nga tikang: magpraktis sa pagkurit sang lain-lain nga linya. Indi magpang-alang-alang kag indi mahadlok magsala. Permi ini praktison sa lapis, bolpen kag tsok. Ehersisyo ini sang kontrol sang pulso. *(Figure 1*)

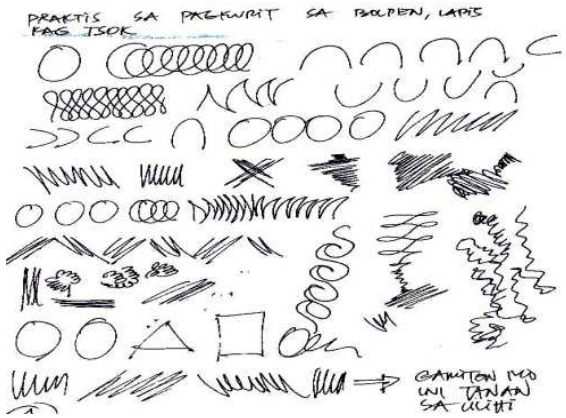

Figure 1: una nga tikang, praktis kuris

Ikaduha nga tikang: aktwal nga pagdrowing sang ulo, paghimo sang lawas kag panapton nila, pag-kumpleto sang pigura kag du-gang nga pagbutang sang iban nga mga gamit. *(Figure 2)*

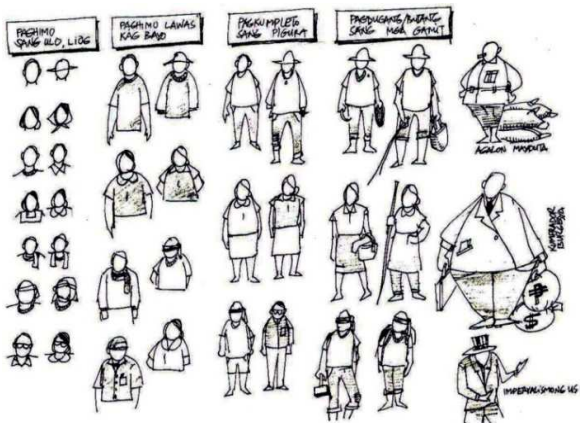

Figure 2: Ulo kag pagkumpleto sang pigura

Halimbawa lang ini sang mga pigura. Sarang pa nga mag-ilustrar sang iban paagi sa pagtuon sa mga drowing nga

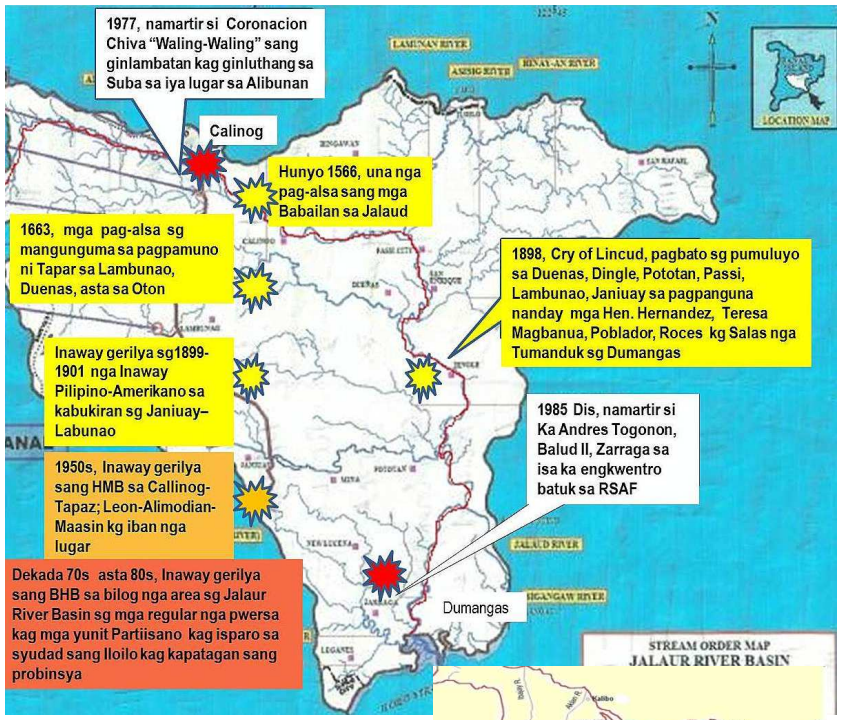
13
Gani padayunon, naton ang pagbato
Duta, kabuhian, aton pangapinan
Matarung gid ini, nga kawsa ang aton
Para sa ‘ton banwa, kag palaabuton
14
Antes ko tapuson ang akon pagsaysay
Dakung pagpasalamat kami ang ‘gatan-ay
Kay amon nga kawsa inyo ginsuportahan
Naglanog na ini sa nasyon nga iban.
15
Mga kaabyanan kag mga bisita
Kami lubos sa inyo nagapakig isa
Agud mag-ani sang dugang nga kadala-an
Kita magpadayon—mabuhay kita tanan!

Drowing: *ayuda sa pagtudlo kag talakayan sa masa*

Magamit ang taliambong bilang bulig-biswal sa pagtudlo sang mga kurso ukon pagtalakayan sang mga isyu sa mga kaupod, hangaway, masa kag kaalyado. Ang mga instruktor kag propagandista padayon nga nagapauswag sa pag-gamit sang bulig biswal -- upod ang iban nga ayuda sa pagtudlo-- agud epektibo ang paghangup sang mga punto.

Ginabuyok naton ang pa-dayon nga pagtinguha sang mga kaupod nga magpaka-sampaton sa pagkumbinar sang bulig-biswal

sang Jalaud, magahambal ang suba sang ginsaksihan sini nga kasaysayan sang nagapadayon nga paghimakas sang mga Panayanon para sa tunay nga kahilwayan kag demokrasya.

ANG SUBA SANG JALAUD nagalaba sang 123 kilometros halin sa uluhan sini sa nabagatnan sang Bukid Baloy nga sakup sang Calinog pakadto sa gibwangan sini sa Dumangas pakadto sa kalalawran. Ang mga Espanyol nga sanday Luis de la Haya kag Agustinian nga prayle Juan de Alva nagsulod sa Panay halin sa Cebu kag una nga nagdungka sa Talaugis, Dumangas sadtong Hunyo 1569. [1] Nagpangdambong ang mga Espanyol sa dunang manggad halin sa pagkaon, troso para sa sakayan pangdagat kag pang-

[1] *Socio-Economic Profile, Dumangas, Iloilo, 2003* www.elgu.ncc.gov.ph/ecommunity/dumangas-iloilo

gyera kag konstruksyon; *coral stones*, igang, tisa para sa pagtukod sang mga simbahan kag iban pa lakip ang kusog-pangabudlay sang mga tumanduk sa tunga sang gyera sini batuk sa mga Olandes, Moros kag pagsalakay sa pagpanakup sang katambi nga kapuluan.

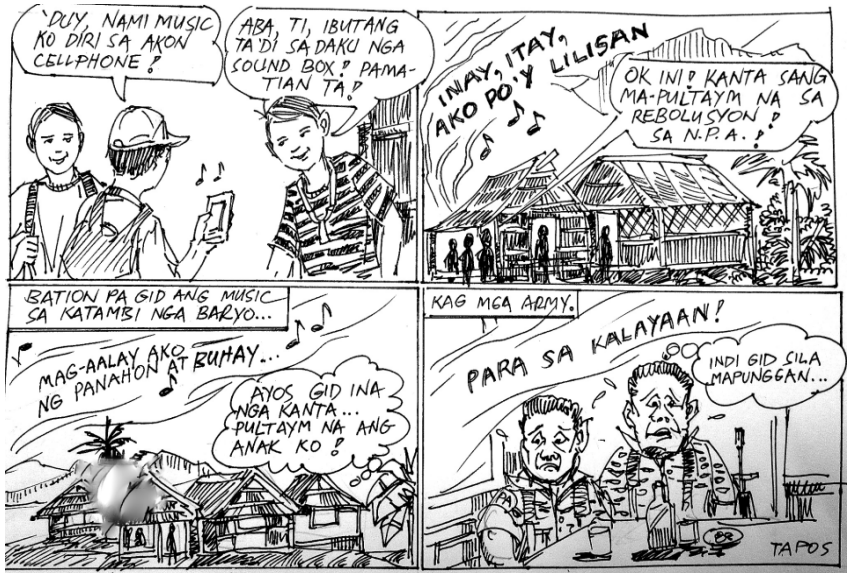
Naguba ang natural nga ekonomiya sang mga komunidad sa kilid sang Jalaud kag nagluntad ang gutom samtang ginpalala sang mga Espanyol ang pagpamigos kag pagpanghimulos. Kondisyon ini nga nag-alsa ang mga Babailan sa ilaya sang Jalaud sa sakup sang Calinog. Ginsunog nila ang mga simbahan kag mga kumbento nga ginpatukod nanday Juan de Alva kag Luis de la Haya. Sinundan ini sang mga pag-alsa sang mga mangunguma sa pagpamuno ni Tapar sadtong 1663 sa palibot nga lugar sang Jalaur River Basin partikular sa Duenas kag Lambunao kag naglapta sa iban nga lugar.

Sang Rebolusyong 1896 natabog ang mga Espanyol, kag si Col. Quintin Salas sang Dumangas naghimo sang malawig nga pagdepensa sa palibot nga lugar batuk sa mananalakay nga imperyalismong US sa Inaway-Pilipino Amerikano sang 1899-1901. Siya ang pinakaulihi sa tanan nga mga lideres sang rebolusyon nga nagsurender bangud sang superyoridad sang US. Bisan pa man, nagpadayon ang pagpamatuk sang mga mangunguma sa mga dumuluong nga paghari nga makita sa hublag sang mga Pulahanes sa Jalaud (Calinog-Passi).

Sa tunga sining malaba nga Suba nga ginagibwangan man sang sekondaryo nga kasubaan sang Suague (Janiuay), Ulian (Lambunao-Duenas-Dingle), Lamunan (Passi-San Enrique) ginabug-usan sang river basin (kawa-kawa) nga nagalapad sang 2,567 kilometro kwadrado nga may istratehiko nga tereyn kag kabukiran sa palibot. Ini ang mga lugar nga nangin patag-awayan sang inaway gerilya sa probinsya sang Iloilo halin pa sang panahon sang Inaway Pilipino-Amerikano, panahon sang Hapon, HMB kag BHB kapin sang dekada 70s-80s.

Sa Dingle nagluntad ang "Cry of Lincud" sang 1898, sang mga pumuluyo batuk sa Espanyol nga ginaupdan sang mga heneral sang rebolusyon nga sanday Adriano Hernandez, Roces, Teresa Magbanua, Poblador, kag sang ulihi napunpon sa pagpamuno ni Martin Delgado upod si Col. Q. Salas. Ang inaway gerilya sa panahon sang pagpanalakay sang US nagluntad sa uluhan sang Suba Ulian sa Tinagong Dagat asta sa uluhan sang Suba

9
Trilyones ka pisos ang pork sa gubyerno
'Gapangita sil-an, ano nga proyekto
Ang ila tukuron, bisan ini paltik
para may irason, sa ila pang-swetik.
10
Ang mga Tumanduk, ibang' pumuluyo
Sila naghimakas sa proyekto nagbato
Luwas nga 'ni paltik, dya makahalalit
Amon mga baryo, malumos sa delubyo.
11
Ansestral nga duta, ang labing malaksam
Lakip ang sagrado, lugar nga lulubngan
Dugang pa sang linog, may litik ang duta
Sin-o makasagang, kon mawasak ang dam?
12
Aton usisaon, subong kag gilayon
Akon kauturan, sin-ong ginpangakuan
Sang dutang nalaksam, kamo pagabayran
Diin na ang bayad, di ba, laway gid lang?

A7 *Dm*
Istoryang tumandok, d'ya sa kabukiran
Am -E *Am*
Sila 'gahimakas (2x), sang makatarungan.
2
Gilayon nga isyu, proyektong megadam
Sa suba Jalaud, diri patukuran
Higanteng megadam, abaw kululbaan
Kay makahalalit, dakung katalagman.
3
Antes padayunon, ining panaysayon
Balikdon ta anay, mga gumon-gumon
Halin pa kay Marcos ang ini nga plano
Apang wa'y gindayon, kay tama kagasto.
4
Sa orig nga plano, ang Pan-ay buhangan
Agud ang Jalaud, sang tubig dugangan
Kay tubig sa suba, tuman gid kaninit
Ini kapin pa kon, tyempo tig-ilinit.
5
Diri kag nahuman, ang gamay lang nga dam
Didto sa Moroboro, suporta ang Ulian
Kay suba Jalaud indi gid kasarang
Magsuplay sang tubig, bisan gamay nga dam
6
Tuig dos mil onse, liwat nga nabanhaw
Ini nga proyekto, gustong mangibabaw
Ginduso ni Drilon, irigasyon kuno
kag tubig konsumo, syudad Iloilo.
7
Siling sang gubyerno, ini nga proyekto
Ang makapatuhaw, madamo'ng trabaho
Madamo pa iban, nga mga pangako
Igo nga sumahon paniplang ang tuyo
8
Gubyerno 'gatago, sang kamatuoran
Nga kulang sang tubig para sa megadam
Pero ginapilit nila ang proyekto
Para may ihapin, kurakot nga pondo

Suage sa binukid sang Singit sa Janiuay.

SANG PANAHON SANG INAWAY GERILYA KONTRA-HAPON, ang una nga ambus kontra sa mga Hapon nagluntad sa bukid sang Dila-dila, sa Calinog kag nagalungay sa Jalaud. Nagsunod-sunod ang mga banat sang mga gerilyero asta sa mga haywey sang Lambunao kag Janiuay nga may hulugpaan sa Tiring, Cabatuan sadto. Ginsaylo ni Col. Peralta ang iya hedkwarters halin sa binukid sang Baloy, Calinog pakadto sa Pototan kag nagtukod sang hulugpaan sadtong 1944.[2]

Ining armado nga paghimakas ginupdan ni Ka Andres kag mga mangunguma nga naorganisa niya sa National Peasant Union (NPU) sa bahin sang Dumangas kag Zarraga antes pa man ang gyera. Nagbuylog man sa kontra-Hapon nga gerilya si Jose Ma. Nava nga lider mamumugon sang Federacion Obreras de Filipinas (FOF) nga nag-organisa sang mga kargador kag mga bodegero sa pier sang Iloilo halin pa sang 1928.

Coronacion Chiva

Sang 1949, natukod sa Panay ang Hukbong Mapagpalaya ng Bayan (HMB) sang daan nga Partido Komunista sang Pilipinas kag nagsulong sang armadong paghimakas sa inaway gerilya sa Calinog-Tapaz nga naglapta sa iban nga probinsya sang isla. Istorikal nga partikularidad ini sang Panay nga diri lang nakapaugat ang daan nga Partido sang armadong paghimakas sa gwa sang Luzon. Liwat nga ginbuylugan ini sang pwersa halin sa mga mangunguma lakip ang mga naorganisa sa NPU upod si Ka Andres kag Wa-ling-Waling; kag sang mga mamumugon nga naorganisa sa FOF upod si Flavio Nava (anak ni Jose Ma. Nava).

Tuig 1953, nagluntad ang trahedya sa Taroytoy, Aklan kag nailaya sang kabukiran sang Calinog. Nawasak ang daan nga Partido kag HMB sang mareyd sang militar ang konsentrado nga pamunuan sini sa impil-trasyon sang kaaway paagi kay Pablito Gepana. Namartir ang 37 ka mga kadre kag hangaway sang HMB. Nadakpan si Ka Andres kag nakapalagyo si Waling-Waling. Sang 1954 nareyd sa Nalbugan, Calinog, ang platun sang HMB nga ginapamunuan ni Waling-Waling kag nadakpan siya. Nagkitaay liwat ang duha sa Muntinlupa kag nabilanggo sang mga 10 tuig.

[2] Toshimi Kumai, *"The Blood and Mud in the Philippines: Anti-Guerrilla Warfare on Panay Island*

Mobilisasyon sang Kabataang Makabayan sa Manila, sa nagabangon nga rebolusyonaryong kahublagan

Sang nakaggwa na sila, nagabangon naman ang rebolusyonaryong kahublagan kag nagalunsar na sang Una nga Kahublagan sa Pagpanadlong. Sang Disyembre 1968, liwat natukod ang Partido Komunista sang Pilipinas kag nalab-utan ang Panay sang pagpalapad sang 1971 kon sa diin natukod ang Partido sa rehiyon nga tuig.

Nagpasakup sanday Ka Andres kag Waling-Waling sa liwat nga pagsindi sang armado nga paghimakas, kag sa ila henerasyon ang dramatiko nga pagsugpon sang bag-o nga henerasyon sang mga rebolusyonaryo. Ang mga beterano sang HMB nga tinawo sadto ni Waling-Waling, ang kaanakan nila (upod si Eduardo "Ka Dax" ang subang nanday Waling-Waling nga ginbun-ag sa Muntinlupa kag nangin ihado ni Amado V. Hernandez), amo ang nagtawo sa una nga mga iskwad sang BHB sa Calinog-Tapaz. Ini upod sa mga pamatan-on nga aktibista kag rebolusyonaryo nga ginpatubas sang *First Quarter Storm* kag nagpabukid pag-*martial law* ni Marcos. Ang una nga mga lugar nga ginahulagan nila amo ang mga kabaryuhanan sa ilaya sang Jalaud.

Nagbantog ang BHB bilang hangaway sang pumuluyo nga ginsuportahan sang mga mangunguma kag Tumanduk. Sang Hunyo 1973, ginreyd sang PC ang 18-ka-katawo nga yunit sang BHB sa Brgy. Guinhulakan, Bingawan, mga duha ka kilometro ang distansya halin sa Nalbugan, Calinog kon sa diin nareyd kag nadakpan sanday Waling-Waling. Ang baga sang ila armadong paghimakas nagpabilin, kag umpisa na nga nagakalayo sa kamot sang bag-ong henerasyon.

Nangin bantog nga hitabo asta sa kasyudaran ang inaway sa Guinhulakan. Ginakarosa diri ang masobra 22 ka patay nga PC lakip ang ila CO nga Kapitan kag madamo pa ang malubha nga napilasan. Samtang

D F#m
Narito tayo para ang kalat-kalat na pulo
Bm A
Magiging muog na buo
Em A Bm Bm-A (2x)
Ito ang dakilang misyon ng Pilipino proletaryo

* * *

Waling-waling

Lyrics ni: T.T.T.
Musika ni: L.S.

Bulak ikaw nga nasapwan ko sa talon
Nangahas ako nga magdakup sinang yuhom
labing ilahas sang katahum walay subong
Asawa, Kaupod, Waling-waling ka nakon.

Kaupod kita nga nanglatas sa kalasangan
Kaupod kita sa madulom nga bilangguan
Kaupod kita nga nagbatiti sa mga kabataan
Asawa, Kaupod, Waling-waling ka nakon.

Bisan wala ka na, kaupod ka man gihapon
Sa pagtimbang-timbang sining akon nga disisyon
Maghimakas liwat, bug-os ang kaugalingon
Asawa, Kaupod, Waling-waling ka gid nakon.

Komposo kontra sa Jalaur megadam
(Adaptasyon sa tuno: *"Namunit sa Pangpang sang Gugma"*)

kordes sa gitara:
Intro: Am-E-Am
1
Am E
Mga kapamilya, akon kaabyanan
Am
Ako magasaysay, inyo pamatian

Koro 1
C Em
Narito ako para sa pagkakaisa, pagsulong
Am D7
G Narito ako para sa pagwawasto, pagdaluyong
C Em
Narito ako para ang kalat-kalat na pulo
Am 7 G
Maging muog na buo

Interlude: *C- Em –C-Em*

III. (same chords with Ist verse)
Bakit ating hinahanap, ang wastong paglalapat
ng pamumuno at pagtupad
Sa masang bumabalikwas

Koro 2 (same with Koro 1)
Narito tayo para sa pagkakaisa, pagsulong
Narito tayo para sa pagwawasto pagdaluyong
Narito tayo para ang kalat-kalat na pulo
Magiging muog na buo

Bridge:

F G
Pagkakaisa, paglaban
Em Am
Tagumpay ng ating bayan
F G
Ay ambag sa daigdigan
Em A
paglaya ng sangkatauhan

(Ulitin koro 2x)

D F#m
Narito tayo para sa pagkakaisa, pagsulong
Bm E7 A
Narito tayo para sa masang aping Pilipino

namartir sa inaway ang lima ka mga kaupod. Ang impormer sini nga pagreyd sa BHB nga si Manuel ”Monie” Caspillo, katapu sadto sang Philippine Ground Forces (PGF) nga amo man ang impormer nga nagtudlo kanday Waling-waling sang sila ginreyd, 19 ka tuig na ang nakaligad.[3]

MASIRI NGA DUAG PULA ANG SUBA SANG JALAUD kag nag-init ang mga lugar sa nailaya sang Suba Jalaud sa maisog na nga pagpamatuk sang mga mangunguma sa pagpanglanggab duta kag nagaentra sa BHB. Natandog ang interes sang mga Celo-Carreon nga manuglanggab duta para himuon pribado nga pastuhan, talamnan kahoy kag ulumhan. Si Jose Celo meyor sang Calinog sa amo nga kapanahunan. Magbayaw sila ni Severino Carreon, upisyal militar nga mabaskog ang impluwensya bangud beterano sa Inaway sa Korea sang 1950s upod kay Hen. Fidel Ramos, kag nakabuylog pa sa Philippine Civic Action Group (Philcag) nga ginpadala ni Marcos agud magbulig sa US sa paggyera sa Vietnam.

Malubha ang pasismo nga ginsabwag sang nagaharing sahi kag ginbuy-an nila si Sgt. Nick Roca[4] sa pag-ayam sa mga Pulang gerilya sang BHB. Si Roca beterano man sang Vietnam kag hanas sa kontra-gerilya nga inaway. Ginhingabot sang kaaway asta si Waling-Waling tubtub sadtong Hulyo 1977, gin-asasinar siya samtang nagapatabok sa suba sang Badlan (nga nagagibwang sa mayor nga suba sang Jalaud), pauli sa ila balay sa Alibunan halin sa pagpaninda sa Calinog. Nagpangamot sang asasinasyon ang ahente sang militar nga kilala kay “Purok” sa man-du sang kumand sang AFP sa Ce-bu kag Hen. Rio sang Rehiyon 6. Sa sini, nagbalik pabukid si Ka Andres bisan pa sa iya katigulangon kag upod ang mga hamtong nga kabataan sa iya pamilya.

Nagsustenir pa kag nagpadayon si Ka Andres sa pagorganisa sa mga mangunguma asta ginbalikan niya ang mga lugar nga sadto iya naorganisa sa NPU sang 1930s sa Dumangas kag Zarraga (nga sadto sakup sang Dumangas) upod sa mga pamatan-on nga mga organisador kag yunit Partisano. Sadtong Disyembre 1985, mga duha ka bulan antes nabagsak si Mar-

[3] Ginlab-ot si ”Monie” sang rebolusyonaryong hustisya kag silutan sang kamatayon sang 1985 sang BHB sa Tibiao, Calinog.

[4] Ginlab-ot sang rebolusyonaryong hustisya kag ginsilutan sang kamatayon sa isa ka operasyon Partisano sa Isabela, Negros Occidental sadtong Hunyo 1981 sa madamo nga krimen bantuk sa rebolusyon kag pumuluyo

cos sa Pag-alsa sa EDSA, naka-engkwentro ang armado nga yunit nga ginaupdan ni Ka Andres. Nagbato si Ka Andres, armas ang *Thompson* nga nasulod sa libon kag ginkoberan ang pag-atras sang mga bataon nga rebolusyonaryo.

Sa iya pagkamartir, ang kaupod nga Bag-ong Andres nagsulat sang isa ka tula sa simbolismo sang tugason nga kahoy sang kakawati nga gin-utod kag gintibsok agud manugdo ang mga dahon:

Ginpuntarya ni Ka Andres ang submachinegun
Kag ang pasistang suldado nga nagalikup sa ila ginpukan
Samtang ang mga laragway sang ila katapusan
Nga pagbato sang nakibon sa Nalbugan
Sadtong adlaw nga nagahuyang ang HMB,
Madasig nga nagkirab sa iya pamensaron
Tuman na ka layo sang nadangtan,
Halin sadtong katapusan sang HMB nga pagkibon
Ang bug-os nga Panay, ang Pilipinas nagapula na.

Kaaway dapat tumbahon,
samtang ang lamharon
Nga mga Kaupod mapaatras,
Kay indi bala ang palaabuton, sa ila?
Kag ila ang katungdanan nga ipasulong ang paghimakas
Para sa subong, isa ka rebolusyonaryo
Ang maghalad sang iya kabuhi
Katulad sang kakawati nga tugason
Nga gin-utod kag itibsok sa duta
Agud manugdo ang mga bag-ong dahon...[5]

Ang dugo sa pagkamartir ni Ka Andres nagpintal sa ilawod sang Suba Jalaud. Apang walo ka tuig ang nakaligad antes sini, ang dugo ni Waling-Waling ginhalad na sa ilaya sang amo nga suba. Ano ang signipikansya sining duha ka huwaran nga martir sang Partido kag rebolusyon? Ang istorya sang magtiayon amo ang pag-ayop sang bag-ong bunag nga rebolusyon sa Panay halin 1970 tubtob 1985. Tunay sila nga ginikanan sang BHB sa Panay kag mabudlay tupungan

5 *"Ka Andres Togonon: Huwaran nga Martir (Tatlo ka Henerasyon sang Rebolusyon)"*, *Sublak*, 1987

Asta sa subong nga kapanahunan sang imperyalismo kag panahon sang Kalibutanon nga Rebolusyong Proleryo sandig sa gintudlo ni Lenin, ang sadto bokol nga Paris Commune nangin realidad naman sang pagdaog sang Rebolusyong Ok-tubre 1917 sa Rusya nga nagasaulog sang subong nga tuig sang sentenaryo sang iya kadalag-an. Ini nga kadalag-an ginsundan ini sang iban pa nga sosyalistang pungsod.

Asta sa subong, padayon ang paghimakas sang sahing proletaryo kag pumuluyo nga ginapamunuan sang sahing proletaryo paagi sa ila mga Partido Komunista nga mag-angkon sang gahum pangpulitika kag ginakompronta ang moderno nga rebisyunismo.

Ang ambahanon nga Internationale ang komon nga ambahanon sang mga Partido Komunista, sang mga organisasyon sang mga mamumugon sa kalibutan. Ginsalhin ang Internationale sa Filipino kag liwat nga gin-apirmar sang Partido Komunista sang Pilipinas sa iya ikaduha nga kongreso bilang upisyal nga ambahanon. #

Muog na Buo
(kanta sa ika-2 nga Konggreso sang CPP nga nahiwat sang Nobyembre 2016)

Lyrics by: Silvia Madiaga

Intro: *C-Em-C-Em*
I
C Em Am
Bakit ako naririto, tila dulo ng mundo
D7 G
na ng bayan kong pulu-pulo
F E
parang sumabog na bato

II
C Em Am
Bakit ba ako naglakbay, dala itong mga aral
D7 G
mga teoryang gumagabay
F E
karanasang binabaybay

Ang Internationale ginsulat sa pagsaulog sang Paris Commune sadtong Marso asta-Mayo 1871. Ang dinalan *(lyrics)* sini ginsulat ni Eugene Pottier sa Paris, kag gintunuhan ni Pierre Degeyter.

Panahon ini sang transisyon sang kalibutanon nga sistemang pyudalismo pakadto sa sistemang kapitalismo. Kapanahunan ini sang Kalibutanon nga Rebolusyong Burges kon sa diin, ang sahing burgesya ang nagapamuno sa mga rebolusyon sa pagbagsak sang pyudal nga sistema.

Ugaling sini man nga panahon, amat-amat nga nakamuklat ang mga mamumugon nga indi lang sila magsunod-sunod sa burgesya bilang kaalyado sa pagbagsak sang siste-mang pyudalismo. Naka-angkon ang mga mamu-mugon sang isa ka lebel sang mga makasahi nga kamuklatan, kag kolek-tibo nga himakasan ang mag-angkon sang kauga-lingon nga gahum pulitikal. Naka-bulig diri ang mga sinulatan nan-day Marx kag Engels sa Commu-nist Manifesto nga naggwa sang 1844 kag nag-impluwensya sa kahublagan sang mga mamumu-gon sa Una nga Internasyunal.

Samtang, ang sahing burgesya temprano pa nga nangin reaksyunaryo kag ginliso nila ang ila mga armas batuk sa mga mamumugon nga nagademanda sang ila interes sa tunga sang pagkaulipon sa trabaho kag sistema sang suhol. Madamo sang mga mamumugon nga nagalsa. Talalupangdon diri ang hitabo sa Pransya kon sa diin, natukod sang mga mamumugon ang Paris Commune.

Sa una nga kahigayunan ang sahing mamumugon nag-angkon sang gahum pang-estado, bisan pa nga bokol pa lang ini kon sa mga bunga'ng kahoy. Ila gin-establisar ang porma sang *Commune* nga gubyerno nga mas demokratiko nga wala pa sang kaangay sa nagligad. Ang mga representante gintugyanan sang poder sang ila mga nagboto sa ila, kag pwede sila pahalinon ano man oras, kag ginabayran sila sang suhol nga kaangay sang ginabaton sang mga mamumugon. Ang Commune isa ka nagatrabaho nga organo nga nagahimo sang layi kag manugpatuman.

Siling pa nanday Marx kag Engels, ini ang una nga dagway sang diktadura sang proletaryado. Sa pihak nga bahin, una ini nga eksperyensya mamumugon. Panahon ini nga wala pa sang natukod nga mga Partido komunista sa kalibutan nga nagapamuno sa kumplikado nga paghimakas batuk sa sahing burgesya. Maduguon nga ginlutos ining Commune sang reaksyunaryo kag burges nga gubyernong Pranses.

ang nangin ridor[6] nila sa bag-o nga rebolusyonaryo nga hublag. Ginpatad nila ang malapad nila nga impluwensya, mga salaligan kag pangilala sa pagbukas sang madamo nga lugar kag magtipon sang mga kinahanglanon sang mga lamharon nga hangaway. Balwarte pa gihapon sang rebolusyon ang Calinog kag Tapaz, naabot ang intermedya sang Sentral Panay kag pila ka patag sang Iloilo sa ila pagpangbukas.

Ginsugpunan nila ang inutod-utod nga tradisyon sang pagpakig-away sang manguguma kag pumuluyo batuk sa mapanakop nga Amerikano, nagpasakup sa inaway gerilya kontra-Hapon, nangin lideres sang HMB kag gintugyan naman sa bag-ong henerasyon sag rebolusyonaryo sang Partido kag BHB kag naabtan pa ni Ka Andres ang bisperas sang pagkapukan ni Marcos. Gintulin nila, sang walay hawid-hawid, sa bag-o nga henerasyon sang mga rebolusyonaryo, ang mga hiyas sang ila malapad nga inagihan tubtub sa katapusan nga ginutlo sang ila kabuhi sa ilaya kag ilawod sang Suba sang Jalaud.

Sa subong, malayo na ang naabot sang rebolusyonaryo nga hublag nga ginbatiti nanday Ka Andres kag Kumander Waling-waling. Matayog nga nalampasan na ang mga lugar, kapasidad kag natigayon sang mga inanak sang ila ginhalaran sang ila kabuhi. Masiri nga pula ang Suba sang Jalaud, kag pada-yon nga mangin patag-awayan para sa kahilwayan ang kabu-kiran sa ilaya kag kapatagan sa ilawod#

[6] ridor- palanublion nga ginabilin sang mga katigulangan sa mga ulihing tubo sa pamilya; kalabanan puna sang kabukiran/katalunan/lati nga inako sang tigulang sadto.

Ang Duta

ni Rivero S. Montana

Nagadungdong gid ang ulan sang kaagahon kag nakasampot ang yunit sa target nga lugar. Nagpanilag sila anay kag magpakat sang pwersa praber magsanag.

Samtang naka-*firing position* ang tagsa ka iskwad sang platun, sa naibabaw nga bahin sang nahamtangan sang iskwad uno, lantawon ang mayor nga alagyan halin sa pinakamalapit nga baryo sa nabukid nga bahin

sang lindero sang Capiz kag Iloilo.

Bag-o ining bukid para sa iban nga bag-uhan man nga Kaupod. Apang pamilyarisado na ini sa mga dumaan. Tumod ang mga guluwaan kag maniobrahan ingkaso kag tumod man ang mga target nga balay kag kamalig nga mahimo nila tineran temporaryo.

Samtang nagaamat-amat na sanaaw gulpi lang nasiplatan sang elemento sang iskwad uno nga may nagapila nga mga tawo kag may ginapas-an nga mga malagba nga bagay. Alertado gilayon ang bilog nga platun kag mansig panilag sa nakita. Ang mandu nga athagon gid anay kon kaaway kay basi masa halin sa ubos.

Mga syete minutos ang nakaligad bation na ang mga tingug sang amo nga hubon halin sa ubos. "Mga masa, Ka, may mga ginapas-an nga mga bara kag pala!" pasa sang tinawo sang iskwad uno.

Nagdulog ang amo nga hubon. Kitaon gid sa reaksyon nila nga nakibot sila sa pasa sang kaupod sa uluhan lang nila.

"Kami ini, 'Tay, mga Kaupod." Palagas dayon ni Ka Peds ang CO sang platun

"Kamo gali, Ka, nakibot man kami sang may gulpi lang kami nakabati sang tingug sa unahan." Sabat man ni Tay Lario samtang ginadahu ang kamot nga mangamusta sa Kaupod.

"Dali kamo sa balay Ka, mangape kita didto". Pangagda ni Tay Lario Ang iban naman nga masa nagpangagda man nga didto man sa ila magkadto ang Kaupod.

* * *

Sanagon na sang pagabot ang mga kaupod sa lugar upod ang masang mangunguma. Nagdisisyon ang platun kumand nga magtunga sa tagsa ka iskwad sa mga balay nga malapit kag nagasig-ang nga pusisyon, dala na ang pagkuha sang bentahe nga pusisyon sa ila battle plan.

"Ngaa nagtingub gid kamo nga siyam kag nagapinasan pa sang mga bara, ano pa nagalerto man kami kay una namon nga kita abi namon armado. Panugiron ni Ka Peds nga nagakadlaw samtang ginaagbayan si 'Tay Lario.

"Mananum kami, Ka, sang saging kag balinghoy, balan mo kon indi namon matamnan ang gin-okupar kag kinultibar namon nga duta diri, agawon sa amon ini sang taga-DENR upod sa tagabaryo nga myembro sang ila gintukod nga asosasyon." Sabat ni Tay Hilar nga nagahutik sa Kaupod.

"Ti ngaa kuhaon nila kay pagkaon man bala ang inyo ginatanum dira kag wala pa matawo

Internationale

Bangon sa pagkakabusabos
Bangon mga bihag ng gutom
Katwiran ay bulkang sasabog
Buong lakas na dadagungdong

Gapos ng kahapo'y lagutin
Tayong api ay magbalikwas
Tayo ngayo'y inaalipin
Subalit atin ang bukas

Koro:
Ito' y huling paglalaban
Magkaisa't nang masaklaw
Ng internationale
Ang 'sangkatauhan

Ito' y huling paglalaban
Magkaisa at nang masaklaw
Ng internationale
Ang 'sangkatauhan

Wala tayong maaasahan
Bathala o manunubos
Kaya't ang ating kaligtasa'y
Nasa ating pagkilos

Manggagawa bawiin ang yaman
Kaisipa'y palayain
Ang maso ay ating hawakan
Kinabukasa' y pandayin
(Liwaton ang koro)

Manggagawa at magsasaka
Ating Partido'y dakila
Palayasin ang mga gahaman
Sa anakpawis ng daigdigan

Wakasan pagsasamantala
Ng mga buwitre at uwak
Sa umagang sila'y maglaho
Mapulang araw sisikat!
(liwaton ang koro)

Pag-abot na sa gwardiya
Huyhoy ang pakpak, kuyos ang abaga
Kay nakatapos lang kolehiyo ang ila kursunada

Hala libot, duyong lang nga duyong
Pila na ka opisina ang nasaka
Pila na ang natagtag nga bio-data
Pila na ka paskil ang nabasa:
Wanted: caregiver, domestic helper, driver
Wanted: trainee, saleman, ahente sa call center
Wanted: Order of Battle, ang kaso double murder
Pila na ka poste ang naisip
Poste nga ginaihian sang pulis kag ido
Poste sang PECO nga may jumper.

Nagtapak sa takna alas singko
Kag natapos na ang drama sa radio
Buhi na sang mga nagaeskwela
Serado na ang mga opisina
Natapos na nag isa ka adlaw nga pagratsada!
May ginbuno, naipit, gintiro
May naghikog, nangawat, nakapalagyo
May isa ka milyon ukon masobra
Nga katulad mo
Isa ka milyon ukon masubra
Nga wala trabaho!

--sinipi sa binalaybay ni
Rodora MalayaNamalitong-Yawa

inang DENR diri na ang mga katigulangan ninyo natawo sa duta nga ini." Sabat man ni Ka Peds.

"Huo, pero ang iban diri nga upod namon mga pangayaw ini ugaling naganyat sila magtalauma upod sa amon kay bakante man lang ini diri. Isa pa wala man sila sang maumhan sa ila lugar kundi diri? Sa inyo abi, Ka?" Si Tay Lario.

"Pangayaw man ukon tumanduk may kinamatarung gid ang mga mangunguma sa pagtalauma kon wala na sang makaon, kag buyokon ta pa gani ang iban nga magtalauma diri sangsa magkalamatay sila sa gutom. Himuan ninyo sang plano ini, Tay kay maayo kon hugpong kamo kag organisado para mapag-on." Saysay ni Ka Peds.

"Ambot kon masugot ining iban nga magtingub sa amon, kay ang iban nga gintukuran sang DENR, upod sa konseho sang barangay nagakontra sa amon mga kaupdanan kay indi mga tumanduk. Amo gani nga nagatagam kami kis-a, Ka, kay basi matuod bala nga lam-batan kami sang amon man lang kasimaryo." Si 'Tay Ali nga upod man nila nga halin sa katambi nga sityo.

"Abi mo Tay, hungod gid ina sang gubyerno kag sang iya DENR nga pagamuhon ang mga pumuluyo para mahapos sa ila ang pagsulod kag paglansi sa tagabaryo. Ang isa pa ka mayor nga tuyo sang gubyerno sini diri ang milinahon nga bulawan kag iban pa nga malahalon nga minirales nga para kuntani sa aton kabataan." Tugda ni ka Gerome

"Ti kon kuhaon sang gubyerno ano ang himuon nila sa duta?" Pamangkot ni Ka Madie.

"Tamnan nila kuno sang uway kag mga bungang-kahoy, kag buy-an nila kuno sang mga usa kag talunon nga baboy." Halos dululungan nga sabat sang mga mangunguma.

"Ha ha ha ha!" Talangkaw sang mga Kaupod nga nagapamati, upod man ang masa. Naham-ot sila sa plano sang gubyerno, kay maathag nga indi gid nagasanto sa interes sang mangunguma.

"Hamakon mo ina, imbes nga tawo ang pangunahon nga buhion mo ang sapat pa nga indi man ina magdamo kon ayamon ninyo Tay no? Isa pa kon bantayan nila, sin-o ang maban-

tay kundi ang CAFGU ukon armi, eh. Tugda sang mga Kaupod.

"Kon may armi na, Tay, kundi pagusto na sila sang kutkot sang aton manggad kag pagusto na sila kawat sina diri upod sa mga dalagkuan nga kumpanya sa pagmina." Dugang naman ni Ka Madie.

"Laban, Ka, amo gid sina ang matabu diri. Pero ano abi ang maayo sini man?" pamangkot nila.

"Kinahanglan gid naton ang kusog nga halin sa pagbugos naton sa mga okupante diri, dapat maorganisa gilayon naton ang inyo hanay..." Si Ka Peds.

Dugay-dugay ginbak-it na ni ka Gerome ang ininit nga tubig kag manawag sa mga kaupdanan kag masa nga saluhan nila ang kape.

Nagdugok man dayon ang Kaupod kag masa, tama-tama lang ang isa ka putos nga kape sa ila. Samtang sa pihak man nga balay naga-inukal man sa pagpangape.

* * *

Mga ala-syete na sang aga samtang masanag ang adlaw, him-os na ang ila plano. Karon sa hapon mga ala-singko matipon sila nga nagauma diri kag magtukod sang ila tago anay nga grupo, masunod ang pagplano sa kon ano ang maayo bilang pagpanghanda sa lihok sang gubyerno. Manimprano sila paguntat sa pagpananom para may makapanguntak sang iban nga mangunguma sa amo nga miting pagkahapon.

Maunod ang ila plano kag makita ang kapagsik sa ila hanay, madasig ang ila pagpangtisok sang saging kag maayo ang pag-amuma sa mga kaupod nga nagbulig man sa ila pagpananom.

Maayo man ang tayming sang kaupod tungod planado man ini. Sa pagkamatuod nahibal-an na nga daan nila ang kahimtangan sining mga mangunguma nga tagabukid kag positibo ang resulta sang ila plano. Nakaestablisar man gilayon sila sang angut sa taga-proper sang duha ka barangay para sa pagpalapad kag pagpanggamot sa masa.

Ginlab-ot nila ini subong bilang kabahin sang maniobrahan sa inaway sa tunga sang pagtinguha sang kaaway nga punggan ang pagpadaku kag pagpalapad sang rebolusyonaryong kahublagan.

Ala-singko na sang hapon. Treynta ang tumalambong imbes nga kinse lang ang gina-ekspektar. Nagdamu ini tungod indi magpabilin ang mga kababainhan nga wala sila sang papel sa amo nga kahublagan.

Nagpanagil-ot sila tungod kabahin sila sang apektado sa amo nga kahimtangan. Sa pag-

Wala obra, pangita obra
(eksena sa syudad sang Iloilo)

Pagpuas sang pamalo sang sulog
2 ka kutsarita nga kalamay
2 ka kutsarita nga kape
1 ka tasa nga ininit nga tubig
(lugayon asta matunaw ang kape kag kalamay
kampeon kon may pan de sal nga isawsaw-pamahaw)
pagbugtaw sa aga, lab-as pa ang muta
pagkatapos gamit sang kasilyas
sindi sigarilyo kag manumdom dalum
diin naman ako makadto?
Pagkatapos pang-espeho, 'baw, nga sa kagwapo
Bitbiton ang papeles kag maglarga
'ngita ta obra!

Manaog sa jeepney kag suguran
Sa kalye Iznart kag JM Basa
Halong kay damo switik sa kada eskina
Kalab-ot sa Mabini,Delgado kag Jalandoni
Tiil gareklamo, balhas singkadako sa monggo
Gaiilig sa nawong, maparking sa dughan
Buling halin sa yab-ok
Nagagrahe sa kwelyo

Pagtapak sang takna alas dose impunto
1 ka tasa kan-on
1 ka yahong nga laswa
1 ka baso tubig NAWASA
(samuon kag itimo, ubuson sigputon wala mumho,
Kay wala ginapulot sa dalan ang balor
beynte singko pesos-panyaga)
Pagtig-ab dungan pang-toothpick
Tindog tiso kag liwat pagwapo
Palamig anay sa mall sa pihak nga eskina
Kay padayunon karon ang pagpanglugayawan
Ala una y medya, mataas pa ang adlaw
Mapila sa kalye Valeria sa:
Nagabaton bagger, gabaton helper

Tula

Sa idalom sang kakahuyan
May mga Kaupod nga imo makit-an
Nga kon ikaw wala sang naintyendihan
Ini magmarka sa imo pamensaron
Ngaa sila diri sa kagulangan?

Sila nagapanglakbayon sa kabukiran
Ginaangtus ang sakripisyo kag kabudlayan
Pati na pagbilin bata o iloy
Para mabugras ang kadena sa kaugalingon.
Sa katilingban, ang kababainhan wala sang ikasarang
Sa mata pangkama ukon kalingawan
Hasta pa kon mahimo nila sumsuman
Kay kuno ang kababainhan kalingawan

Apang ina tanan may solusyon
Mag-isa kag maghugpon ang kababainhan
Isa na ka daku nga magbuylog sa rebolusyon
Para mahilway sa kadena sang kaugalingon.

--Ka Ren

kamatuod sila nga mga kababainhan ang nagduso sa mga amay nga magtalauma sa amo nga bakante. Napormal tukod sang ila grupo bilang tago nga organisasyon sang mga mangunguma.

Sirum na kag natapos ang ila miting. Madasig nga naglinya ang yunit sa dalan padulhog sa baryo. Apang sa unahan ang panong sang mga mangunguma nga amo ang nag-una para magrekon kag maggiya sa maayo nga ruta sang mga Kaupod.

Madamu sang Kaupod nga nakakabisar sang amo nga ruta. ugaling nagabolutad gid ang masa nga magpapel man sila maskin magrekon lang sa unahan. Gusto nila tumbasan bisan sa makadali man lang ang ginbulig sa ila nga ideya sang mga kadre sa yunit.

Ang iban nagdali-dali pa gid para makauna sa ubos kay manarap pa sila sang tilapia para may ipasud-an sa mga hangaway. Ang iban naghimos na digamo kag maglatag sang naga-aligmat sa palibot samtang dira ang yunit magabase.

Sang gab-i nga ina mismo nagpanguntak kag nagpanglab-ot pa ang mga Kaupod sa dati nga masa kag mga aktibista nga wala na maangutan sang ulihi. Madasig apang matinong ang ila pagpang-areglo sa amo nga trabaho. Alas-otso sang gab-i, tipon naman ang mga masaligan kag handa nga mga elemento nga tukuron bilang isa naman ka grupo sang mga mangunguma.

Ginsaysay sang mga hangaway ang kahimtangan kag padihut sang subong nga rehimen nga kontra-mangunguma. Isa ka oras, natapos na nila ang pagtukod sang organisasyon, kag malig-on ang ila panindugan nga iduso nila ang plano nga magpadamu sang katapuan paagi sa binuligay sa pagpauswag sang ila produksyon.

Pagka-kaagahon wala na ang yunit sa amo nga sityo, didto na bumutwa sa lindero sang sang duha ka baryo. Naupdan sila sang tagasityo dul-ong sa suod nila nga pamilya kag masaligan na nga daan sadto. Nakuha man dayon sang hangaway ang importante nga mga datus para sa pag-organisa kag pagpasiguro sang ila hulag nga indi gilayon mamutikan sang kaaway. Natod man nila ang mga datus sa hulag sang kaaway sang nagligad nga bulan nga nangindulaan sa baryo kag ruta nila sa paglusot-lusot

Nakuha man ang mga hangaway sang mga datus kon sanday sin-o ang nagahupot sang mga matag-as nga kalibre sang armas nga mahimo mao-perasyon kag madugang sa ar-senal sang hangaway sang banwa.

* * *

Ala-syete na sang aga, sa ikaduha nga adlaw, maayo ang tyempo kag wala sang namu-tikan sa palibot angut sa siguri-dad. Apang hugot gihapon ang pagkapot nila sang SOP tungod sa mga liksyon nga buhi sa ila sang nagliligad nga tuig.

Nabilog ang disisyon nga isa ka tim lang upod ang mag-upod nga masa sa pagbwelo sa pihak nga baryo bilang trabaho nila sa rekoberi. Updan ini sang isa ka upisyal nga kilala kag mas makabisar sang lugar. Tatlo lang ka tawo ang amo nga tim, sam-tang yara lang ang bilog nga pwersa sa kilid para engkaso makainang gilayon ang tim kag makabulig man ang mayor nga pwersa sa anuman nga prob-lema sa siguridad nga mag-tuhaw.

Sirum na. Nakabalik na ang tim kag madinalag-on ang ila plano. Gilayon nga gin-organisa ang bilog nga yunit para sa pada-yon nga pagtigayon sang plano sa amo nga adlaw.

Ala-seis y midya sang gab-i nagapila naman ang bilog nga hangaway sa pagmartsa pa-kadto sa tumod nga lugar nga ila na gintalana sang aga. Nagpan-yapon na lang sila nga daan para nga diretso na lang sila pahuway pag-abot sa ila kaladtuan

Madinalag-on nga nabu-ligan nila ang mga mangunguma nga makatukod sila sang grupo pang-organisa sang mangungu-ma kag nakahimo sang plano.

Sa kabilugan tatlo ka grupo ang ila nabuligan tukod sa sulod sang duha ka adlaw, ma-damu man sila sang napukaw li-wat paagi sa pagpulong sang mga grupo kag masmiting. Wala sang namutikan nga pagka-eks-pos sang yunit kag may nais-torya pa sila nga alyado kag pila ka opisyal sang barangay.

Kaagahon sa katambi nga baryo, yara na sa ibabaw ang bilog nga yunit kag nagaayo ang kalabanan nga pwersa nga makadeskanso anay maskin ta-guri lang kay lutoy sila sa kamas sang halos bilog nga simana.

Tayming man kay ben-tahe man ang ila nga posisyon sandig sa plano sang kumand

Bangod bal-an ko nga indi ka butang nga pwede panagiyahan ukon tago-on
Kag bal-an ko nga madamo ka pa sang gusto kag dapat himuon
Nga may iban pa nga anak dira nga kinahanglan man ang pagpalangga mo

Masobra ka pa sa iloy, akon walay kahadlok nga nanay
Kaupod ka, abyan, manugbulong, hangaway sang banwa
Kag ari ako upod ang akon kauturan, handa sa hangkat sang inaway
Para magpadayon, maghimakas, mag bato, kag sa katapusan, nga mapatay!

Paglaum

masanaaw
sa kahawaan
ang bituon kag lati nga bulan
sa nagagarhum nga mga bukid.
magatudlo , magagiya.

sa madulom
sa masiok nga dalan
mahinay, ang lakat
may kapat-uran
may padulungan .

may nagahulat
sa kamalig nga gamay
sa mga guya nila nga may paglaum
nga maga-abot,
ang iya Hangaway
ang Hangaway sang masa.

-- Ela Manindugan

You are more than mother, my fearless nanay,
You are comrade, friend, healer, freedom fighter
And here I am with my brothers, ready for the battle cry
To keep on, struggle, fight, and, ultimately, die!

--Hara Kay

Ka Nanay

Ginbatyag mo ang ila kasakit,
ginpamati-an ang singgit
Ginusto mo nga hatagan alibyo ang
ila ginabatyag
Nabati-an mo ang hilibi-on tuga
sang pagpamigos
"Kinanglan ko maglakat," siling mo, kag nadula ka sa amon

Ginbayaan mo kami sadto para sa kinahanglanon nga sakripisyo
Sang pamilyar nga palibot, kasulhay, sinadya kag pati kabuhi
Para mag-isa sa mga kaupod nga ginakahidlawan kag wala pa makilala
Indi kadugo ukon pamilya, pero pinalangga, malahalon sa imo

Ginbayaan mo kami sadto para sabtan ang panawagan sang paghimakas
May kakusog ka, nagpakabakod, ginagatongan sang diwa sang rebolusyon
Ginhatag mo ang imo panahon kag pagkahoben sang ginpanawagan
Mabinantayon, handa, wala nagpayu-yo, wala nagpundo

Ginpabay-an ta ka maglakat, bisan kinahanglan ta pa ka tani
Bisan pa nga mga halok mo kag hakos ang nagaluwas sa akon
Bangod ang kalayo sa imo tagipuson nagadabdab indi lang para sa akon
Bangod ang pagbag-o nga ginahimakasan mo para sa bug-os nga pumuluyo

Ginpabay-an ta ka maglakat, bisan pa ginkahidlawan ka sa tagsa ka adlaw

kag panahon nga magatasa naman sila sang ila isa ka semana nga plano. Sumada total, nakita ang madinalag-on nga trabaho nila.

Nagabulto ang halambalanon sang pagkapaborable sang sitwasyon nga nadakup sang yunit para madasig nga maka-organisa sa pumuluyo. Nagahulat pa ugaling ini sang dugang nga siklo sang pagtrabaho para makita kon ano ang resulta sang plano sang organisasyong masa nga maghulag sang tingub para padayunon nga akuparon ang duta nga natuon sa *forestal* kag madugay na nga kultibado sang mga okupante.

Sa pagtuon man sa imbestigayon nga nobenta porsyento sang mga imol nga mangunguma ang nagahandum nga mag-okupar sang amo nga kadutaan magluwas sa iban nga baryo nga nangayaw para sa amo nga tuyo.

Pagbalik liwat sang yunit sa sityo A sang baryo B, madamu na ang gipi sang pinanggas nga *malido* kag nanambok na ang mga saging. Nakapangutan naman sila sang kalabasa kag latoy.

Nakapahayag naman ang mga lideres sang mga grupo sang mga mangunguma nga nati-gayon na nila ang mga plano kag singkwenta porsyento na ang nagdugang sa ila katapuan.

Natabo ini tungod madali magpatapu ang mga kaupdanan nila nga nag-akupar sa bakante nga duta, kag mahapos nila kumbinsihon nga maghugpong sa grupo sang mga mangunguma tungod ululupod sila nga nagatuon kag nagahibalo sang kamalahalon sang ila kahublagan sa tion nga nagapuad sila sang duta.

Tumuhaw sa aktwal nga pagbinuligay sa pag-akupar ang mga bag-ong lider nga nagapamuno sa grupohan upod ang kapagsik sa pagpanguna sa ubay man sang tig-una nga lider-mangunguma. Bunga ini sang ma-athag nga pagtumod sang yunit sa mga halambalanon kag isyu sa pagmotibar kag pagpahulag sang mga yabe man nga elemento sang abanse nga masa, kag amo naman ang posporo nga magsindi sa iban pa nga potensyal nga lider.

Sa ulihi nga pagkadto sang yunit handa naman sila nga tukuron bilang Komite sa Pag-organisa sang mga mangunguma ukon KPM kag ang mga abanse nga aktibista para sa

Sanga sang Partido nga may pito na ka katapuan.

Handa naman ang isa ka iskwad sang lokal milisya nga may pauna nga katapuan nga 14 ka bilog nga may mga kaugalingon nga tumanduk nga hinganiban. #

Kababainhan nga Pulang hangaway sang Bagong Hukbong Bayan

Ang *Daba-Daba Staff* nagtipon sang mga istorya halin sa mga kababainhan nga Pulang hangaway nga katapu sang lain-lain nga platun sang NPA sa Panay. Ini ang buhi nga pag-saysay nila sang inagihan bilang mga kababainhan nga nag-uyat sang armas para ipakig-away indi lang ang kawsa bilang babae, kundi ang makasahi nga paghimakas, pag-alagad sa pumuluyo kag bag-uhon ang subong nga sistema sang katilingban.

* * *

Ako si Ka Red, halin sa kubay sang manubo nga nahanunga nga mangunguma. Bilang babaye, kag lamharon pa lang nga edad, napahilayo ako sa akon ginikanan. Gin-antos ko ang kabuhi nga ara sa luyo sang nagpadaku sa akon nga puno sang madulom nga eksperyensya. Naagyan ko ang nanarisari nga kapigusan bilang bata kag bilang babaye sa luyo sang nagpadaku sa akon.

Sa amon lugar, may nagahulag nga NPA sa kabukiran. Gusto ko mahibal-an kon ano gid bala ang NPA. Ano ang ginahimo sang NPA sa kabukiran? Nagpamat-ud ako nga mangin isa sa ila, nagtuon kag amat-amat nga nakamuklat sa kahimtangan sang madamo nga pumuluyo nga grabe ang pagpanghimulos kag pag-

Magtindog sang tiso kag maanting nga manghulong-hulong,
Hugta pagid ang pagkapot sang matalum nga binangon.
Gapasa ang mga haras kag talungon nga nagabalabag sa imo dalanon,
Magkurisong ang imo agtang kag magtulok sang tadlong,
Maaninag na ang bayhon sang masanag nga palaabuton.
Ang tunay nga kahilwayan, demokrasya, kag kalinong.

-- Sierra Marshall

Ka Nanay

You felt their pain, you heard them cry
You yearned to bring them comfort and aimed to fly
You heard the wails brought on by oppression
"I must go," you said, and you were gone

You left us that day to make a worthy sacrifice
Of familiar comforts, ease, luxury, and even life
To be one with comrades missed and barely known,
Not flesh and blood, yet beloved, cherished like your own

You left us that day to answer the call for action
You were strong, you endured, fuelled by passion
You gave your life and youth when times called
Ever vigilant, ever ready, never stumbled, never stalled

I let you go, though I still felt I needed you
Even though your hugs and kisses carried me thru
For the fire that burned inside of you was not just for me
For the change you struggled for was for all society

I let you go, though I missed you every day
For I knew that a mother is not one's own to keep or put away
And that there was so much more for you to do,
That there are other children there who need you, too

tilipunan sang mga hangaway; taguangkan sang lila nga
kahitaasan.
Padayunon ko ang ang pagmiskla kag pagpinta
Sang mga duag sang pagkabakod kag kaisganan,
Tubtub tagsa ka duag sang akon kalapyo magbuka sang
kaigangan
Sa pagpatubod sang matam-is nga vino.

Kag kon ining pasyon ini pa mauntat--

Padayunon ko ang pag-amba, pagsulat kag pagpaminta
Sang tagsa ka mga pagpanghayhay kag panghakroy
Kag pagpahimakas sa pagpangibabaw
Tubtub maukit ko ang bato
Isa ka sugidanon sang kadalag-an kag mga kadalag-an!

Pamat-ud

May kakapoy nga pagbatyag ang lawas
Sa malawig nga katulugon.
Ginapaumpaw sang haplos nga may pag-angga
sang dapya sang hangin sa kaagahon.
Magaatubang naman sa sa bag-ong unos
Sa pugada sang masumalang nga panahon.
Balatyagon nga kalmante kag mapainubuson
Apang ara ang kapag-on nga magsulong.

Dungan sa tagasak sa nagatupa nga ulan;
Ang mga tiil nga nagatikang,
Nagakarga sa abaga ang mabug-at
Nga palas-anon kag mga responsibilidad.

Dugang nga pagpamwersa para mahuklas,
Ang ma sangit sang mga gamhon
Sa masiot nga dalan,
Mahalong nga tikang kag mapanigaunon
Sa pagtabok sang nagadaludo nga baha
Sang pagka-makinaugalingon…

pamigos sang nagahari nga sahi. Nalugar ko man ang akon kaugalingon nga inagihan.

Diri kag nasabat ang akon mga palamangkutanon sadto. Diri ko naintyendihan nga indi lang ako ang babae nga pigos kag ginahimuslan, kundi madamo pa nga mga kababainhan ang gusto mahilway sa garuk nga katilingban.

* * *

Ako si Ka Kei, nakamuklat, nakarealisar kag nagpartisipar sa armadong paghimakas. Halin sa pagkabata, indi ako hamulag sa rebolus-yonaryo nga kahublagan. Permi ang mga kaupod sa lugar kon diin ako nagdaku. Amat-amat napundar ang akon rebolusyonaryo nga kamuklatan.

Sa dalayon nga pagtuon ko sa kaumhan, nadebelopar ko ang makasahi nga kamuklatan. Mas diri ko naapresyar kag narealisar ko ngaa diri sila ni Nanay kag Tatay pultaym sa rebolusyon. Mas napasangkad ang pamensaron, sa sina nakarealisa ako nga DIRI ako mas ginakinahanglan. Ang sitwasyon sang malapad nga masa malubad paagi sa armado nga paghimakas. Ina ang banas nga ginpili ko.

Sa tunga sang kabudlayan kag pagtilaw diri sa kaumhan, napamatud-an ko nga indi upang ang pagkaba-baye paano mangin maisog kag mabakod sa pagpangibabaw kag magatubang sang realidad sang kabuhi diri sa rebo-lusyon. Mas diri ko napanday ang kaugalingon sa pag-atu-bang sang mga hitabo kag mga pagpanghangkat sa pag-palig-on sang panindugan bilang isa ka Pulang hangaway-- mga hitabo nga nagtudlo sa akon nga ma-ngin maukod kag inspirado pa-ano pa gid mas mapauswag ang mga hilikuton kag hakson ang *sense of responsibility* bilang isa ka upisyal sa hukbo.

* * *

Ako si Ka Ren, indi lipod sa akon ang rebolusyon ukon ang NPA. Bata pa ako, madamo na nga NPA ang nakita ko. Indi ko man sadto madetalye ang ila kawsa, ang nabal-an ko lang nga maayo sila nga mga tawo.

Sang tenedyer na ako, nagpursige ako nga mag-integrar sa NPA. Sa duha ka bulan nga akon pagtuon, napadaluman kag napasangkad ang pag-intyendi ngaa may NPA kag mga problema sang mga kababain-

han. Natun-an ko nga indi lang gali ako ang biktima sang kaimulon kundi milyon-milyon nga pumuluyo ang ginapigos kag ginahimuslan upod ang malala nga nagaantus nga kababainhan sa katilingban.

Nagdisisyon ako nga magpultaym sadtong Marso 18, 2011. Bilang babaye nga Pulang hangaway, maathag nga bitbit ko ang kawsa nga bugrason ang gapos sang mga kababainhan kag sang pumuluyo sa idalom sang ini nga sistema. Subong nagasulod na sa pito ka tuig na ako nga pultaym sa rebolusyon. Malig-on ang determinasyon nga isulong ang armado nga paghimakas.

* * *

Si Ka Mai. Mangunguma man ang sahi nga ginhalinan. Nag-eskwela, *working student* umpisa 12 anyos sa *high school* kag nag-untat matapos ang apat ka tuig kag nagdisisyon nga magbalik sa balay sang naga-*working student*, mabudlay ang akon inagihan.

Malala man nga problema nga manubo ang paglantaw bilang babae, dugang pa sa lapnag subong nga garuk nga kultura. Ang edukasyon sa subong prebelihiyo lang gani sa makasarang maggasto. Mabudlay man mangita estable nga obra bisan may tinapusan ka.

Namuklat ako sa bulig sang mga Kaupod nga nakabalik sa amon lugar. Nagpamangkot ako kag amat-amat nga nakahangup sa sitwasyon kag ngaa may nagarebolusyon. Sa nakita ko, minilyon ka pumuluyo ang nagaantus.

Ini ang rason kon ngaa nagdisisyon ako nga maglubospanahon bilang Pulang hangaway. Bilang babae, dapat gid man ako manindugan kag ipakigbato ang kinamatarung paagi sa pagrebolusyon sa pagbag-o sang katilingban

* * *

Ako si Ka Erya. Nagdaku ako nga nakita ang kabuhi sang mga *sacada*. Nagalibot ang ila kabuhi sa siklo sang pagtanom sang tubo, paghulat samtang indi pa pwede matapas, magaling kag mangin kalamay. Nakita ko ang gutom, kapigaduhon, kakulangon sa serbisyo sosyal pareho sa ikaayong lawas kag edukasyon. Pero indi ko ini sadto malugar.

Nagmarka sa akon pamensaron ang ila sitwasyon. Sang nagaeskwela ako, nakita ko ang mga aktibista, mga pursigido maghibalo. Nagmuklat ako sa katilingban, sa imperyalismo, burukrata kapitalismo, sa demo-

Untitled

I will go on singing love songs for my people,
'Til every note of my hymn be woven
Into a cape of crimson silk.

I will continue writing love poems for the orphaned
'Til each word and line
Form a golden hammock—
Sanctuary of warriors; womb of the purple heights.
I will continue mixing and painting
Colors of strength and courage,
'Til every hue of my weariness break a rock and usher a spring of sweet wine.

And when passion is uncontainable—

I will go on singing, writing and painting
Lamentations after lamentations
And overcoming after overcoming
Until I carve in a stone
An epic of victory after victories!

--Maria Laya

Walay Tig-ulo

Padayunon ko ang pag-amba sang kalantahon
sang gugma para sa pumuluyo
tubtub tagsa ka nota sang kanta mangin hablon
nga nahabol sa sida nga kapa sang masiri nga pagkapula.

Padayunon ko ang pagsulat sang mga binalaybay
sang gugma para sa mga nailo
tubtub tagsa ka tinaga kag dinalan
magporma sang bulawanon nga duyan--

napulo ka doble,
gatus ka doble,
kon sa diin sa idalom sang madulom-dulom nga duog
sa nagaulbo nga taguangkan sang kabukiran
ang aton bantiling nga handum
nangin kolektibo nga mutya.

Pagtunod

Kon kita magatipon,
Magatipon kita nga daw mga ipot-ipot
Sa puno sang Mahogany;
Magabanaag kita nga daw bulan sa ugsad;
Nga daw mga bituon sa mala-baybay nga kahawaan
Mangin isa kita ka lampara
Nga magapaslaw sa paglikop sang kadulom sang kagab-ihon.
Sa sini, kita mangin kaangay sang isa ka pagbutlak
Sa tion sang pagtunod.

Kita maga-amba
Kag ang mga ambahanon naton
Amo ang alibangbang sa hardin sang mga Mirasol.
Ang aton tingog, magatambang nga angay sang busay
Nga nagalunod sang panihol sang hangin habagat;
Ining aton sonata, angay sang bukad sang rosas
nga hungod nga nagapadapit sa hangin
Angay sang avocado nga luto nga nagakapulak,
Daw luha sang pil-as; daw angay sang kometa nga nagahalay-halay
Sa galaksiya, ang Milky Way.
Kag ini tanan pagahakson sang manughakos.
Kag sa iya paghakos, siya magahakos sa hakos sang pagtunod.

--Ka Guernica
(integrasyon sa kaumhan)

kratikong rebolusyon sang banwa nga may sosyalistang perspektiba. Ini sa tunga sang konserbatibo nga panan-awan sang akon pamilya. Wala duro pamangkot nga ginhakos ko ang kahustuhan sang Marxismo, Leninismo kag Maoismo.

Sang nakaobra ako sa ospital, nakita ko ang mga pasyente nga kulang ang bulong, wala makakaon nga bantay, kulang ang gamit. Nakita ko ang responsibilidad sang mga nars, kulang sila sang tawo, indi maatipanan ang mga pasyente. Din ang serbisyo sosyal sang gubyerno?

Gin-agwanta ko ang kapoy kag kaugot sa sitwasyon paagi sa pagsabat sa pamangkot kada bugtaw ko: Para kay sin-o ka nagabangon? Para sa pumuluyo nga ginapigos kag ginahimuslan. Nalab-ot ako sang panawagan kag ginsabat man ang akon pamangkot.

Nagsumpa ako bilang katapo sang Bagong Hukbong Bayan kag maghatag sang lubos-panahon, kinaalam kag ikasarang para magdaog ang rebolusyon. Ka, d'ya ron ako!

* * *

Si Ka Gabby. Nag-umpisa sa simple nga handum: makatapos sa pag-eskwela kag may istable nga trabaho, may maayo nga buwasdamlag sa palaabuton. Pero imol kami, indi gid malabot ini nga handum. Diri nagtuhaw ang pamensaron: Tani, may duta si Nanay kag Tatay… tani, barato lang ang mga balak-lon, ngaa imol kami?

Sa amon lugar, may NPA. May nagahambal nga malain sila, may nagahambal nga maayo sila kag para sila sa mga imol… gusto ko matun-an kag makapamangkot sa ila. Nagpangusisa ako, daw damgo lang, pero nangin interesado na ako sa NPA.

Samtang sa yunit, natulid ko ang ugat nga problema sa katilingban kag kon ano ang solusyon. Ini man ang nagtulod sa akon nga mangin hangaway sang banwa. Bilang babae indi upang ang mangin Pulang hangaway. Kag ang realisasyon ko nga sa sulod sang organisasyon sang NPA gi-nabag-o ang sala nga panan-awan sa kababainhan, ginarespeto, may prinsipyo…

* * *

Ako si Ka Sierra, nagdaku bilang petiburges. Ang akon kabuhi madamo sang pre-

bilihiyo nga indi makuha sang iban. Nakaeskwela ako kag nasabat sang ginikanan ko ang tanan nga kinahanglanon kag wala ko nakaagi nga ginkulang ako.

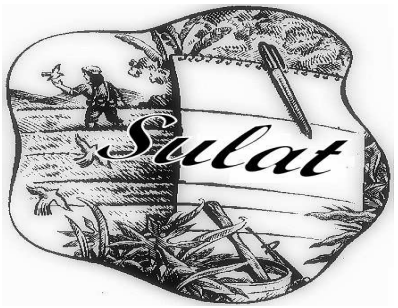
Apang pinasahi ang akon ginikanan. Pareho sila nga rebolusyonaryo kag temprano ako nga namuklat sa inhustisya kag banggianay sa sahi.

Nangin aktibista ako umpisa 13 anyos pa lang. Luwas sini, nag-upod ako sa mga *mission* sa kaumhan kag *com-munity immersions.* Nakita ko ang grabe nga kaimulon kag ka-wawad-on nga nagapasakit sa pumuluyo.

Sa pihak sang pagka-aktibista ko, nagahandum ako gihapon nga magtungod sang masobra pa. Gusto ko maghatag sang labi pa gid sa akon mahimo.

Gusto ko mangin hangaway. Bangud nakita ko ang kakinahanglanon, bangud panahon na. Bangud ginapangayo na ini sang rebolusyon kag bangud gusto kag kinahanglan ko na ini himuon. #

Sulat para sa iya kag sa akon

Ginhatagan ko trabaho ang kaugalingon nga magsulat para sa imo kag sa akon man.

Sining nagliligad nga tinuig, masako kag puno gid ako. Budlay magtuon, budlay manglaba, budlay magtapos sang propesyon.

Nalipatan ko kon ano ako sadtong 2010. Nalipatan ko ang Andy sang 2011. Nalipatan ko kon ano ang mangin kabahin sang isa ka kolektibo, kon ano ang mangin isa ka Kaupod. Nalipatan ko nga antes ako nangin propesyunal subong, isa ako ka kadre.

Kag indi man ako makasulat sang aton *estorya de un amor* nga wala ang paghimakas.

Ang paghimakas.

Indi ko malarawan ang aton *estorya de un amor* nga wala ang aton paghigugma para kay….

Kay sin-o?

where, deep into the dark, dark earth,
into the heaving womb of earth,
our obsidian dreams become
our collective talisman.

--Maria Guerra

Mga Ambahanon kay Gima

Sa pagbasa sang imo mga binalaybay
pag-inom sa pagbutlak sang adlaw
nahagbungan nga tingog sang imo mga binalaybay
maathag, panambal sa kauhaw
walay limbong, masinaw,

katulad sang tingog sang masa,
nga ila'ng kabuhi, imo ginsuklob kag ginpulong,
kon sila maghambal sang ila kapigusan
kag sang nagaidlak nga dalamguhanon, hablon nga ila ginahabol

human sa nagainggat nga hilo
mapino kag dayon gintabas
sa pangputli nga kalayo
sang rebolusyon.

Kon sila maghambal nahanungod sa imo
Kag sa iban nga katulad mo
Ang ila pinakamalumhay nga mga binalaybay
Pinakamaathag, tayuyon nga nagalarawan
Katulad sang ulan sa tigtalanom
Nangin inspirasyon ang mga ini
Kasubong nga inspirasyon man
Ang manggaran kag naidas nga duta.

***

Ang kaaway wala nakahibalo kag indi makahibalo
sa pagka-mersenaryo lang nila
nga sa tagsa ka kaupod nga matumba
ang aton nagabaga nga kaakig nagamakot
kag nangin doble,

Indi seguro ang balor sang litrato
Tungod ini na lang ang nabilin sa amon

--Rodora Malaya Nagmalitong-Yawa

Songs for Gima

Reading your poems

drinking in the sunrise-
shaded voice of your poems:
clear, thirst-slaking
plain, without guile,
like the voice of the masses,
whose lives you've drank and spoken of
when they speak of their oppression
and of the radiant dream-fabric they weave
made of tensile thread
monsoon-fed,
refined then shaped
in the purifying fires
of the revolution.

when they speak of you
and of others like you,
their most graceful poem,
they become most eloquent
as the rains in seedtime are eloquent;
they become most evocative,
as the rich, furrowed earth is evocative.

***

The enemy do not know, cannot know,
mercenaries that they are,
that for every comrade that falls
our smoldering rage feeds upon itself
and becomes twofold,
tenfold,
a hundredfold,

Nga grabe ang pagtamod naton sa mga mangunguma kay sila ang nagapakaon sa aton, pero sila ang ginagutom, walay duta, ginapatay.

Nga grabe ang paglantaw naton sa mamumugon kay sila ang naghimo sang gahum sang kalibutan pero kulang sa gihapon ang ila sweldo.

Nga kinahanglan naton magpamuklat, mag-organisa, magpahulag sang masa.

Bag-uhon ang katilingban.

We are dreamers.

Mga humalandum kita.

Nagahandum kita para sa matarung nga katilingban.

Sa lugar nga indi ko na kinanglan maglatay sa kawayan para makalab-ot sa balay ni Nay Marisa… May maayo sila nga banyo, may trabaho iya mga kabataan.

We are dreamers.

Mga humalandum kita.

Mga humalandum kita indi para sa aton kaugalingon, kundi para sa iban. Indi nila sala nga nabun-ag nga imol.

Kag may ara kita gugma nga ihatag.

Bulahan ako nga may ara nga nagapaambit sining pareho nga handum. Pareho kita nga nagakilala sang hukbo, kag naabot naton nga mangin kabahin sini. Nagakilala sang papel sang Hukbo sang banwa sa Pungsudnon Demokratiko nga Rebolusyon.

Sakripisyo kag kamatayon.

Ginhatagan ko trabaho ang kaugalingon nga magsulat para sa imo kag sa akon man.

Isa man lang gali ang kinahanglan.

Nalipatan ko...

Kag subong akon na nadumduman.

May sakripisyo, kamatayon, para sa tunay nga kahilwayan.

Valar dohaeris. Valar morghulis.

Tanan kita mapatay, tanan kita mag-alagad.

-- Reggie

Pasundayag sang yunit hangaway

Introduksyon:
Musika: *"Halina, Halina"*
(Tanan magbuylog kanta, pero may *core* nga grupo sang mga manugkanta)

Narasyon:
2016, ini ang tuig nga naghatag sang dalan agud lab-uton ang signipikante nga mga kadalag-an nga gintigayon sang mga Pulang hangaway kag masa sa ubay sang aton dungganon nga Partido sa Este nga Prenteng gerilya sang Panay.

Eksena I:
Musika: *"Ang Masa Kon Maorganisa"*

Narasyon:
Pagtukod sang organisasyon masa.
Naglapad, nagbakud kag nagtaas ang lebel sang baseng masa paagi sa pagtukod sang nga GP, KP, asta sa LAM nga lebel sang organisasyong masa.
[interpret sang drama scene]

Eksena II:
Musika: *"Martsa ng Bayan"*

Narasyon:
Sa mobilisasyon kag kampanyang masa. *Binaha sang linibo-libo ka pumuluyo ang mga dalanon sang kasyudaran agud ipa-abot ang ila interes kag demanda para sa pagtib-ong sang ila pang-katilingban nga kinamatarung.*
[interpret sang drama scene]

Eksena III:
Music: *"Taktikal nga opensiba"*

Narasyon:
Taktikal nga opensiba.
Agud ma-hatagan hustisya ang pumuluyo sa hayagan nga pag-lapas sang kaaway sa tawhanon nga kinamatarung sa ila kam-panya kontra-insureksyon. Gin-lunsar ang mga taktikal nga opensiba agud paluyahon ang kaaway kag pabaskugon ang rebolusyonaryong kahublagan.
[interpret sang drama scene]

Nalaya na ang mga bulak
Nga nagahulat sa inyo ugsaran

Naglamig na ang kape sa tungang gab-i
Kag namuragmuragan kami sa kaagahon
Basi kamo na ang nanaog sa taxi nga nagpondo
Basi inyo tikang ang mabatian samtang kami nagaligid
Kag indi makatulog sa amon hiligdaan
Basi kamo ang nasiplatan
Sa naglabay nga salakyan
O kaanggid ang nakit-an nagapila sa grocery

Ahay makabuluang mag-asumer

Bangod sadtong ginlambong ang gab-i
Kag ginpukaw sang lanog sang lupok
Ang mga dalamguhanon
Kamo ginsabnit sang mga landong
Gintaban sang kadulom
Nadula nga daw aso,nasunog nangin abo

Tani sila malipayon
Sa ila itom kag traidor nga buko
Tani sila nabusog kag nagtig-ab todo
Sa kada pagkisa kag pagkastigo
Tani indi man maayawan hulat ang ila pamilya
Kon san-o sila mapuli matapos nila kamo tabanon
Agod ila ipaambit sa ila kabataan
Ang balor sang ila pinamalhasan
Daw ano seguro sila kamalipayon
Manami kuhaan litrato

Kay sa mga litrato kon sa diin kamo malipayon
Sa inyo yuhum kag ginsuguran kami mapadayon
Tungod kami sa matag-adlaw nga nagligad
Sumugod sang madula kamo sa amon luyo
Nagaisip kami sang ginatos ka san-o
San-o pa kamo mabalik?
San-o pa kamo ibalik?
Ahay, makabuluang mag-asumer

Gani, pamatii o pamatii ining akon ginaasoy:
Lantawa mga mamumugon kag mangunguma
Iban pang patriyota sa mga syudad kag banwa,
Sa binukid sang Napulac, Baloy kag Madyaas
Sa Yating ni Henerala Teresa Magbanua
Sa bilog nga kapuluan sang Pilipinas
Sa pag-alsa waay sang pagkapuas.

--Rio Roja

Handuraw
(para kay Luisa kag Nilo kag madamopa nga ginkawat sang kadulom)

Ano ang balor sang litrato?
Mga yuhum kag nawong
Gindakop kag gintaban sang lente
Ang ginutlo nga nagligad
Ginkwadrado sa pitik sintas
Ang oras saksi sa mga okasyon
Sang kaadlawan, kasal, bunyag kag lubong
Sang paglakat kag pag-abot
Kag mga adlaw nga ordinaryo

Daw sang san-o lang sang kita naghinun-anon
Nagbayluhanay sang yuhum kag pangilay
Kon tiempo nga magsumalangay
Ayhan nagahulat na
Ang inyo kabataan,ginikanan
Esposo kag esposa,abyan kag kakilala
Sa paghuni sang telepono,o panuktok sa ganhaan

Eksena IV:
Musika: *"Ang Bag-ong Hangaway sang Banwa"*

Narasyon:
Rekrutment sa Bagong Hukbong Bayan.
Bilang bunga sang mga kampanya nga ini, nagdugang sang mga bag-ong pultaymer ang kubay sang aton Pulang ha-ngaway.
[interpret sang drama scene]

Eksena V:
Musika: *"Ang masa"*

Narasyon:
Kuhaan naton sang mga leksyon ang eksperyensya sa kadalag-an para mangin inspirasyon sa aton padayon nga paghulag para sa rebolusyonaryong kahublagan agud malab-ot ang mas mataas nga halintang sang armadong paghimakas.
[padayon ang musika]
Magahanay ang pwersa, magmartsa kag mag-gwa sa eksena.#

Kaupod Benny

Sadtong 2005 sang maabtan ko sa Ka Benny ukon ka Arol sa larangan sang Nabagatnan nga Panay. Si Freddie Magluyan Y. Tayco ang tunay niya nga ngalan. Tumandok si Ka Benny sang Minaa, Ibajay, Aklan. Nag-alagad siya sa masa sa 41 anyos humalin sang 1973 tubtub 2014.

Napatay siya sa balatian sadtong Agosto 2015 samtang nagapahuway sa pagtatap sang masa. Tuig 2014 sang nakumbinsi siya nga magpabilin na lang isa ka bahin sang sonang gerilya. Pinasahi ang kinaiya nga ginaangkon sang kaupod. Pilit niya ginatago ang ginabatyag para makapadayon sa pag-upod sa yunit. Nakumbinsi lamang siya sa pati ang iya doktor nagbulig paathag sang implikasyon kon magapadayon sa pag-upod kapin nga masami nagataas ang iya *blood pressure.*

Sa Armadong Yunit Propaganda ukon AYP ang yunit Napatapuan ni ka Arol nga kalabanan sang mga upod niya halos ka-tunga sang iya edad ang mga kolektibo niya sa yunit. Indi nangin sablag ini sa halambalanon sang *age gap* sa pagpamuno sa hangaway kag Partido, bukas si Ka Arol sa mga ideya sang mga kaupod kag ang pagkabalaka niya sini sa masa .

Sa masami sa mga balay sang masa nga makadtuan niya nagakalipat na si ka Arol nga ang matawag niya sa masa nga Nanay ukon Tatay nga magulang pa sa iya nga edad ulihi niya nga madumduman nga pamangkuton ini . “Ne pila na gani edad mo?“ kag magyuhom-yuhom lang si Ka Arol kay lolo na gali siya.

Nagasaludar gid kami, nga nangin inspirasyon siya sa mga pamatan-on nga tubtub sa iya ulihi nga ginhawa ginhalad niya ang bug-os kabuhi niya para sa rebolusyon wala gid naglingkang sa masiok kag maliku nga inagihan niya sa rebolusyon, paglihis kag pagpanadlong nagpabilin nga nanindugan si Ka Arol kag naga-pati siya nga may magabulos kag magpanubli sang iya nasugudan .

Mabuhay ka, Ka Arol. Mangin hangkat sa amon ang maragtason mo nga inagihan nga magpabilin kag ipadayon ang rebolusyon!

Kaupod Agnes

Kaupod Agnes ang mas kilala sa erya, sa masa, kag alyado kay Salvacion Mendoza. Namuklat si Ka Agnes sa ila lugar sa organisasyon sa nga ginapasakupan sang mga pamatan-on asta nga nagdesisyon nga magpultaym sa kaumhan sadtong una nga bahin sang dekada 80s.

Pagkatapos sang mga isa ka semana nga pagpakigsumpong sa malala nga masakit, nagpalyar ang tagipusuon ni Ka Agnes kag namartir sadtong 2014 sa edad mga 58 ka tuig. Nagtaliwan si Ka Agnes apang ginpasubli niya ang 36 ka tuig nga paghimakas sa nagapagros na nga mga rebolusyonaryo.

Ginsustener ni Ka Agnes ang iya pagsulong sa banas sang rebolusyon batuk sa kaaway. Madamo nga mga pagtilaw sa rebolusyonaryo nga paghimakas ang nasulay kag nalampasan ni Ka Agnes sa panahon sang diktadurang Marcos. Apang sang mga una nga tinuig sang 1990s, ginhangkat naman sang pag-alawas sang mga naghantal nga mga

Sa dughan namon ang monumento mo,
Kumander Nayo*

May nakadumdum pa ayhan sa imo,
Kumander Nayo Waay Apelyido?
Waay bisan isa ka libro
Waay bisan isa ka rebulto
diin man nga museo sa Iloilo.

Tuguti ako, kon amo, isulat dinangtan mo
Kumander Nayo Waay Apelyido
Nagbakho sa giob sang pagkapaslaw
Nagpaanud-anod sa sulog sang kamingaw
Kumapyot sa laway sang mga promisa
Sang lider sang banwa, gali ini tugalbong niya.

Pero, Kumander Nayo Waay Apelyido
Lawas lamang nimo ang ila nahunong
Kay ang ambahanon sang pagpakigsumpong
Di tubtub san-o man sang rehas mahunong.

Bangud ikaw Kumander Nayo Waay Apelyido
Kag kapareho mo, waay sang monumento
Waay bisan letra
Waay bisan pigura
Sa kasaysayan sang mga kumprador-asendero
Pero, sa dughan namon yari ang monumento mo
Buhi ka sa amon paminsaron
Imong kapaslawan sa amon dugang nga kinaalam
Nga dapat matutom tun-an, himpit nga hipigan
Linibong sulo sa kagab-ihon nagadabdab
Agud padayunon nakahulusga nga inaway banwa.

* Isa sa mga lokal kumander sang Hukbong Mapagpalaya ng Bayan (HMB) sa Panay si Nayo. Nagpadayon siya sa pagpakigsumpong sa reaksyunaryong gubyerno bisan napapas sa masaker sang Counter-Intelligence Corps (CIC) ni Secretary of National Defense Ramon Magsaysay sanday Kumander Neri Otey sadtong 1951 sa Sitio Taruytoy, Baryo sang Daeagsaan, Libacao, Aklan (sadto sakup sang prubinsya sang Capiz). Sang ulihi, nagsurender si Kumander Nayo sa Igbaras, Iloilo.

Nga ang adlaw
indi na magtunod
Ang iya kalayo
Nagasalakay sang kalangitan.

Sa kaagahon sang kadalag-an sang rebolusyon!

Sila nga mga Martir
(Halad sa mga martir sang rebolusyon)

Samtang nagaligad ang panahon
Kaupod ginadumdom gihapon
Bisan sila nagtaliwan na sa rebolusyon
Ang rebolusyon aton nga padayunon

Sila nga mga nagtaliwan na
Sila nga mga martir na
Bisan sila mga nadula na
Sa aton pinsar sila buhi pa

Sila may maisog nga panindugan
Lubos nga nagserbi sa katawhan
Kag nagpalapnag sang kaayuhan
Sa bug os nga katilingban

Sila naghalad sang ila kabuhi
Kag kita ang ila mga binhi
Gani ari nagapadayon kag buhi
Nga naga usoy sang dalan nga pinili.

Dalan nga puno sang kabudlayan
Nga aton dapat lampas an
Malab ot lang ang kadalag an
Kag matuod nga kahilwayan

Bangud sila aton kaupdan
Nga nagserbisyo sa katawhan
Gani sila permi naton madumduman
Kay sila nangin buhi sa aton handumanan
Gani mabuhay sila tanan

--Rica Manglaw

kasaypanan kag paglihis sa mga basihan nga prinsipyo sang rebolusyon.

Nakalampuwas ang rebolusyunaryo nga hublag upod na si Ka Agnes nga mas madalom ang paghakos sang mga prinsipyo kag komitment sa pagrebolusyon sa Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan sa Pagpanadlong. Bisan naggamay ang rebolusyonaryo nga pwersa sa Panay, pero mas solido kag mas mapagon ang nangin basihan sa pagabanse pakadto sa pagdaku kag pagbaskog.

Nagdako kag nagsangkad ang ginkarga nga hilikuton ni Ka Agnes nga sa lebel na sang rehiyon. Maluwas sa hilikuton sa pagpalapad kag pabaskog sang pula nga gahum sa Sentral Panay, napauyat sa kay Ka Agnes ang rebolusyonaryo nga hilikuton sa puti nga mga lugar sang kaumhan kag kabanwahanan sang Capiz.

Nakapang-ugat ang rebolusyonaryo nga hublag paagi sa mga organo nga ginapamunuan ni Ka Agnes sa mangunguma kag mamumugon sa malapad nga lugar sa kaumhan. Nangin masangkad ang pagpakig-angot nanday Ka Agnes sa nahanunga nga mga sektor nga nag-tubong sa pagpabaskog sang Pulang Gahum sa mga prente.

Ang pinakaulihi nga kampanya nga nagdemanda sang todo-larga sa ikasarang ni Ka Agnes amo ang kahublagan sa pagpabangon sa ginatos–libo nga gindalasa sang superbagyo Yolanda kag sang kriminal nga pagkainutil sang rehimen Aquino.

Halin sang Nobyembre 8, 2013 waay pahuway nga nagtubong sa pagpamuno si Ka Agnes sang kahublagan sa pagpa-bangon sang pumuluyo sa kaumhan sang Capiz. Bisan nagapalanakit ang rayuma, obligado siya nga sulayon ang dagsa sang pumuluyo kag padako nga atake sang kaaway lamang maubayan ang nagamartsa nga linibo sa dalanon kag ang nagabinuligay sa pagpamanday sang ila balay, pagpanggas sang mga binhi kag pagpangita resorsa para sa nasamaran.

Ang tunay nga paghanduraw sang ehemplo ni Ka Agnes amo ang pagpadayon sang iya waay-kutod nga pagkomiter sa rebolusyon kag mamag-an nga pagkarga sang pinilo-pilo na nga hilikuton sa pag-abanse. Ka Agnes, saludo sa imo, kag himpit nga pagpasalamat.

Kaupod Russel, Anak sang Banwa

Si Ka Russel, ukon Harold Tabsing sa tunay nga ngalan namuklat sa hublag sa temprano pa nga edad. Nangin mabaskog nga implu-wensya sa pagka-nangin rebolusyonaryo niya ang lola . si Nay Maring isa sang kaupod sa baryo nga naghatag man sang bulawanon nga kontribusyon sa Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan sa Pagpanadlong. Sa lugar sang lola, masami nga makaupod ni Harold ang yunit sang NPA kag nangin malapit siya sa hangaway sang banwa.

Sang bata pa, gina-kabig siya nga masabad nga bata pero madali mapa-hulag sa lain-lain nga mga hilikuton bilang suporta sa hangaway. Maskin naghalin sa sahi nga mataas nga nahanunga nga mangunguma, siya nangin aktibista sa lokal kag nakamobi-lisa sang masa sa ila lugar.

Nagdesisyon siya mag-hatag sang lubos panahon sa ha-ngaway sang 2007 sa edad nga 18 anyos. Siya nakitaan sang inisyatiba kag pagsalimbayan sa paghikot sang nanari-sari lang nga hilikuton. Iya ginpamalas ang mataas nga ikasarang sa pa-tag-militar kag pagpamuno. Isa siya sa mga una ginabutang sa mga taktikal na opensiba.

Masaligan, mapisan, ma-ukod sa trabaho ang madum-duman sang mga kaupod kay Ka Russel. Labi sa tanan siya ma-tinatapon gid sa mga kaupod. Madali siya istoryahon kag kum-portable magsugilanon sa mga kaupod. Siya nangin malapit sa masa kag madumduman gid nila sa mga erya na iya nahulagan.

Sa tunga sang mga ka-budlayan sa mga hilikuton kag sa pag-atubang sa pamilya, ma-dali ini malugar kag mapangi-babawan ni Ka Russel. Huwaran ang iya kaisog sa pag-atubang sang mga sakripisyo kag kabud-layan.

Sadtong Oktubre 6, 2015 namartir si Ka Russel sa isa ka depensiba nga inaway sa batuk sa 82nd IB/PA sa lugar nga iya gindak-an, 70 metros halin sa ila balay. Nagaedad tatlo ka tuig ang iya bata nga babaye sang siya na martir. Madamo nga pumuluyo nga natandog niya ang gusto magbisita sa iya haya sang naba-litaan ang iya pagtaliwan.

Si Ka Russel isa sa linibo nga mga pamatan-on nga ginpili ang banas sang rebolusyon. Siya magaserbi nga inspirasyon sa mga kaupod, kapamilya kag or-ganisadong masa nga ang kaka-has kag ikasarang sang pamatan-

a sunrise,
a sunset;
With each passing
brighter,
redder—
Like that of a summer day of May.

Until the time
The sun
no longer sets
Its fire
Invading the sky.

The eve of the revolution's triumph.

--KD Armada

[walay tig-ulo 1]

Ang pagkapula sang iya'ng makasililaw nga kalayo
katulad sang rebolusyon
sa iya paghirinusgan.
Apang sa kadali,
ang nagaidlak nga mga duag nagpug-is
dungan sa pagkalunod sang adlaw
sa gintaipan
Nadula ang maduagon nga mga busay.

Apang
Walay pagbasol, walay paghinulsol
Buwas isa naman ka bag-ong adlaw—
isa ka pagsublak,
isa ka paghinunod;
Upod ang
pagsanag,
dugang nga pagpula—
kaangay sa tingadlaw sang Mayo.

Tubtub sa oras

Subong nga panahon kita labi'ng mag-isa
Kontra samakahalalit nga proyekto kag pagpamasista
Nangin instrumento militar kag mga pulisya
Agud pahugon, bungkagon ang aton paghiliusa.

Padayon ang kaugalingon nga palig-unon
Problema sa duta aton nga lubaron
Rebolusyong agraryo aton isulong
Manuglanggab sang duta aton palayason!

-- Ka Risalyn

* Ginapamatukan sang mga Tumanduk ang proyekto sang DENR nga pagpanum sang kahoy nga wala nakonsulta ang mga Tumanduk. Ini bangud ginalaksam kag pagpang-agaw ini sang kadutaan nga ila ginatalauma kag indi man sila ang makapulos sang kahoy

[Untitled 1]

The red of its radiant fire
Like a revolution
in its prime.
But so soon,
The radiant colors fade
As the sun drowns
in the horizon
gone is the colorful cascade.

Yet
No remorse, no regrets
Tomorrow is another day—

on dapat para sa pag-alagad sa pumuluyo.

Si Kaupod Andy

Si Ka Andy naghalin sa sahi nga nahanunga nga mangunguma. Sadtong 2013 umpisa nga naorganisa siya bilang katapu sang grupo pang-organisa sang Mangunguma (GPM) Nangin aktibo siya sa mga trabaho bilang lider sang mangunguma para sa pag-organisa sa ila kaugalingon, pagbinuligay sa pagpanguma, kag pagsuporta sa mga yunit sang Pulang hukbo.

Bangud nakita ang iya pagkaaktibo, ginpatapu siya sa Sanga sang Partido sa lokalidad kag sa Lokal Milisya (LM). Kabahin siya sa pagpamuno kag pagpahulag sa masa sa hayag nga mga mobilisasyon, kampanya sa kalinungan kag kaayuhan sa baryo. Samtang padayon man siya sa pagupod sa pagpadaku sang ila kolektibo sa Sanga, sa LM, kag pagdebelopar sang mga aktibista nga magpultaym sa bilang nga Pulang hangaway.

Sang 2017, nagsabat man siya sa panawagan sang Partido nga maglubos panahon sa bilang Pulang hangaway sa partikular nga lugar nga hulagan. Bilang katapu na sang Ba-gong Hukbong Bayan, nangin modelo man siya sa mga pagtungod sang hilikuton, ma-tutom mag-tuon kag wala na-gaatras sa mga kabudlayan. Di-siplinado siya sa pagsunod sa mga pagsulundan sang Partido kag hangaway. May inisyatiba kag boluntaryo sa pagtungod sang hilikuton. Nangin team leader siya kag nakaupod sa paglunsar sang taktikal nga opensiba.

Hugot sa tagipuson nga maglubos panahon sa trabaho sa Partido kag hukbo, ginplastar niya kag ginhanda ang iya pamilya kag kabataan sa konsekwensya sang iya pagpultaym.

Nagtaliwan bilang martir si Ka Andy bangud sa balatian. Bisan sa ospital kag grabe na ang iya ginabatyag, ang iya pamensaron nga kon mag-ayo siya, magbalik gihapon sa hilikuton. Ara gid sa iya pamensaron nga sa pagsulong sang rebolusyon, mahilway ang pumuluyo. Kag ini nga hilikuton nagaumpisa man sa ila nga baryo kag nagapasangkad.

Mabuhay ka, Ka Andy.

--kolektibo nga ginbalay nanday Ka Ela, Ka Erya, Ka Rod, kag ka Vitang.

Sakada, Pulang gerilya

ni Ka Kabugwason

"Eskwela, untat. Eskwela, untat… ini ang kabuhi ko bilang pamatan-on nga nagapamugon sa uma…" Ang panaysayon ni Ka Ben, isa ka buhi nga eksperyensya nga nagalaragway sang malapyudal nga pagpanghimulos sang mga agalon nga may duta sa mga sakada. Nagadulot ang dumot ni Ka Ben sa garuk nga sistema gani, walay pagpangduha-duha nga nagsumpa bilang katapu sang Bagong Hukbong Bayan.

Ang kabuhi niya, nagarepresentar sang pagkabiktima sang pagpanghimulos sa asyenda kag sang sistemang malakolonyal kag malapyudal nga katilingban.

Agot sa ila nga mag-ulutod si Ka Ben. Ang iya mga ginikanan lunsay mga mamumugon sa uma. Wala sila sang kaugalingon nga duta nga palamugnan. Tanan sila nga mag-ulutod naanad na sa pagpangabudlay maskin pa sa lamharon pa lang nga edad.

"Sa matuod lang, 10 anyos na ako kag nakatapak sa Grade 1," muno ni Ka Ben.

"Kon aga, ginapa-eskwela ako ni Nanay, kon hapon naman ginapabulig ako ni Tatay obra sa kampo. Halos adlaw-adlaw amo ini ang akon sitwasyon. Gani nadulaan na lang ako gana nga mag-eskwela. Asta nga wala na naabutan sang sira klase nag-untat na gid ako kag wala na nagpadayon sa pag-eskwela."

"Katorse anyos didto na ako kag nag-umpisa mamugon sa kampo. Maskin gani sang wala pa ako buot nakatuon na ako magtapas sang tubo. Ang suhol ko sadto indi pa kwarta, ginahatagan lang ako Pepsi sang administrador sa kampo. Ay, 12 oz. (onsas) lang nga Pepsi gali ang bili sang akon kusog pagpangabudlay." Si Ka Ben sa iya pagsaysay sang inagihan sa kabuhi.

"Maayo pa ang mga tigulang nga may edad kay

Galastuhan sang kabataan indi masarangan
Asta ang pagpa-eskwela indi gid matakuran
Wala sang bag-o nga biste, puro lang tinugalbuan
Kay ang ginakita sa pagkaon tuman ka kulang

Daw ano kasakit ini nga panumdumon
Kaangay nga nagalakat sa tunga sang kadulom
Maayo na lang kay sang kasanag nakaagum
Sang natun an ko ang matuod nga rason

Halin sadto asta subong, kontra-imol ang gubyerno
Para sa dumuluong nga interes sila nagaserbisyo
Ila ginabaligya dunang manggad sang nasyong Pilipino
Kita ang ginalubong sa kaimulon, tuman ka pigado.

Sa amon natun-an, indi lang gubyerno ang islan
Kundi ang bug-os nga sistema sining katilingban
Kay indi kita makatukod sang gubyerno sang banwa
Kon indi mabagsak ang iningpangkatilingban nga sistema.

Dali na, mga mangingisda-mangunguma,
Mag-upod sa mamumugon, mga sandigan nga pwersa
Magpalawod sa rebolusyon, sulong sa inaway banwa
Dag-on ang kawsa-- ang pungsodnon nga demokrasya!

-- Ka Lucas

Kabuhi sang Tumanduk

Indi pagbaliha mga kabudlayan
Tuman na nga pag-antus dapat naton punggan
Madamo'ng Tumanduk ang nahalitan
Pagpananum kahoy sang DENR* sa kabukiran.

Mga pumuluyo dapat gid maghugpong
Ini nga proyekto dapat gid tapnaon
Wala sang kaayuhan kita nga maagum
Kay sa aton kadutaan kita palayason.

Kami bayad na sa madugay na nga panahon
sugod sadto nga kami ang nagtuntung sa duta nga ini
wala sang serbi ang amon pagpangabudlay
nga sa inyo panan-awan kulang pa sa amon nga ginbayad

Duta ang nagtudlo nga kami magabato
bala ang ginsabat nyo sa amon nga singgitan
magatagas man kag maga-agay ang dugo sang amon paghimakas
mabuhinan man, indi makapalikang sa amon panindugan
nga kami magabatu para sa duta.

Nagasalig ka sa mga bayaran mo nga armado
pangpahug sa amon kag magadepensa sa imo
nga makapauntat sang amon katuyuan
nga magpadayon sa amon nga nasugudan

Duta duta ang amon singgitan!
wala sang makapugong , bala man ang masumalang
kabuhi man ang kabaylo
mga mangunguma ang may kinamatarung sa pag-angkon
ang may kinamatarung sa pagpanag-iya
nga ang duta para sa amon.

--Ela Manindugan

Mangingisda

Sa adlaw man ukon gab-i pirmi lang sa lawod
Hawid ang lambat agud magpapukot
Wala ginabale bisan mabasa kag ginakurog
Sa amon pagdungka, pamilya nagasugata
Dala ang balde nga suludlan sang mga isda
Apang sang nakita sa sakayan wala sang kuha
Guya nagakasubo, daw nagaluha

ang ila sweldo insakto, bisan pa gani, ulihi lang nahangpan nga kulang man ang iya sang mga tigulang. Pero labi na gid kon bata ka pa, 'ya panan-aw sa imo, bata pa kag wala pa sa kaisipan mo ang pagpangabuhi. Gani gamay ang imo sweldo. Sa aktwal, parehas man lang kamo obra da sa kampo."

Ang ila baryo ni Ka Ben, sakop sang duha ka magkatalambi nga malagpad nga hacienda. Gani wala gid ako makaluwas sa sistema sang pagpanghimulos diri. Sa bulan sang Oktubre tubtub Mayo, tiggaraling sa sentral sang tubo sa Passi, Iloilo kag Pres. Roxas, Capiz. Gani, masami sila kakat gid sa pag-obra. Kon tapas-karga, P250 ang tonelada. Kon tapas kinamada, tag-P3 ang isa ka kamada, masami P300 ang makuha ko sini kada adlaw. Kon mag-*spray* sang tubo tag-P30 ang isa ka *sprayer*, ang pinakapwersa na gid 10 ang maubos nga *spray* gani P300 man ang adlaw nakon. Kon mang-hila-mon naman, P150 ang taguri. Sa amo sini nga sweldu-hanay, amon pa sabton ang kaon.

Kon mag-abot ang binulan sang Hunyo tub-tub Agosto, tyempos muertos naman apang wala diri nagauntat ang obrahanay. Waay pa gani tapos ang obra sa tubuhan, may maisan, uyapad kag ulingan ka pa nga mga hilikuton. Wala gid pahuway ang amon pagsinarayo sa kampo. Wala sang adlaw nga wala obra kay maskin sa pinakaipit nga sitwasyon, mangita ka gid palamugnan.

"Madamo pa nga klase sang obra ang akon naagyan. Nakaagi ako obra sa relipan, kaagi man "boy" sa isa ka *grocery store* asta nga nakalab-ot ako sa Mindoro para mamugon. Nagtenir ako didto masobra man isa ka tuig, sa asinan, pangisdaan, pananum sibuyas kag humay man. Didto kag nagliko ang dalanon sang akon kabuhi. Nakatuon ako magbisyo. Wala direksyon ang akon kabuhi, madulom nga dalanon ang akon gin-usoy.

Bangud wala man sa gihapon permanente nga obra nga makita maskin pa kon sa diindiin na ako kaabot nga hilit-hilit, nagdesisyon na lang ako nga magbalik sa amon lugar. Didto kag napalapitan ako sang organisasyon. May nagaorganisa na gali sa amon baryo. May nagahulag na nga organisador, gani narekrut ako bilang katapu sang Kabataang Makabayan ukon KM.

"Didto ako umpisa nga nahatagan sang mga pagtuon, gani namuklat ako sa tuman ka garuk kag nagakadunot na nga sistema. Nagpasakup ako sa mga likum nga paghulag katulad sang paglunsar sang operasyon pinta kag operasyon sang mga rebo-

lusyonaryo nga islogan kag *lightning rally*. Nangin kabahin ako sa pag-obra sang mga plakard kada magrali kag iban pa nga mga kampanyang masa.

"Sang nagpanawagan ang Partido nga padakuon ang pwersa kag pag-alagad sa masa, isa ako sa apat nga kaparehas ko man mamumugon sa uma nga nagsabat sa panawagan nga ini. Ang siling ko gani, mapatay lang ako sa katigulangon kag kalutuyon sa obrahanay sa kampo. Kon magpabilin ako sa pag-pamugon, mas maayo pa nga mapatay ako nga nagapakig-away kag nagapangapin sa mga ginapigos kag ginahimuslan kag sila ang buligan nga mahilway sa kadena nga nagakuga sa aton." #

Maasin Police Station, ginreyd sang NPA

ni Ria Sidla

Nagasalamo ang balatya-gon sang mga Pulang Hukbo nga nag-usoy sang karsadahon padulong sa ila target sa taktikal opensiba sadtong nagapaud-tong-adlaw sang Hunyo 18, 2017.

Mala-bangkiling ang balhas indi pa bangud sang kulba kundi sang tuman nga kagin-ot samtang nagapatabon sa trapal sa tunga sang nagatagiti nga init para surpresahon ang Maasin Municipal Police Station. Maka-halawat-hawat ang gina-*imagine* namon nga mga eksena sam-tang 45 minutos nga ginabyahe ang dalanon". Ini ang panay-sayon sang isa ka Pulang hangaway.

Samtang nagalinggi-ling-gi ang *Elf truck*, ginapagkit sa tagsa namon ka pamensaron ang natalana nga huray sa kabilugan nga misyon. Kag labaw sa tanan ginpalig-on ang determinasyon sang mga Pulang Kumander kag Pulang hangaway nga mapasi-guro ang sekreto, surpresa kag kadasig sa pag-atake agud gila-yon makontrol ang wala gid nagalaum nga kaaway.

Makakulunyag ang gina-handum nga kadalag-an-- ang makontrol ang target nga wala sang lupok kag maagaw ang tanan nga armas kag kagamitan militar!

Alas 10:50 sang aga, nag-pundo ang Elf truck sa atubang sang Maasin Police Station. Ma-dasig ang alas sang mga hitabu. Daw nagakinirab lang nga mga sintas sang pelikula.

Pagkita sang nagapadu-long nga salakyan kag pagkuha sang mandu sa kumand, nag-diretso sa police station ang isa ka team sang NPA nga armado sang malip-ot nga armas. Nag-pakuno-kuno sila nga magpa-

Ugtom

Sinampay kita sang mabaskog nga dalimuos,
Dinagsa upod sa mga napalis
Gikan sa banwa'ng tinampalas.

Katulad sang mga rurok sa lantap;
Sa mabaskog nga baha sang kasubaan,
Magapanglambas sa kuta sang mga sakon…
Kakason sini ang mga gaway nga nagakambod,

Gabuton ang mga gamot nga nagakapyut,
Hugasan ang mga dangog sa kadaygan
Kag tiglawas sang mga anakbalhas.

Wala mahadlok ang matuod-tuod nga isganan,
Sa paghimakas kag pagpanukot sa ginakangil-aran.
Anuman kataas sang pader sang ila kaharian,
Bangud sila manuglupig kag hakugan,
Sila ang kalison, sila ang pukanon
Kay may kutod ang paghari sang malupigon
Nagasinggit ang masa sang katarungan.

--RSM

Culilang

Ginbungkal ang duta nga tani amon
paglaum ang magadul-ong sa amon nga pagbatu
duta ang nagtulod nga kami mapaulipon
ang duta madugay na nga gin-angkon sang amo nga sakon.

Sa duta kami nabuhi
sa duta ang amon pangabuhian
ugaling ini isa ka damgo lamang ?
nga ang amon duta, ginapanag-iyahan sang pila lamang

lamharon pa, umpisa na siya magtrabaho

Mangunguma walay pat-ud nga pangabuhian
Imo ahaw nga duta husto lang nga agawon
Nagaproblema kon ano pa ang pagahimuon
para ang iya pamilya husto nga makakaon

Sistemang malapyudal, malakolonyal nagalala
Nagaserbi ini sa kumprador-asyendero, sa interes nila
para maghimulos , magganar sang daku nga ganansya
Presidente Duterte, ido sang dumuluong nga imperyalista
Pumuluyong Pilipino nadugangan ang pag-antus
Bangud sa dalagku nga pagpamigos kag paghimulos
Dugangan pa sang mga gyera batuk sa mga kubos
Masa nagarebolusyon, kahilwayan kag demokrasya
agumon sang lubos.

--Ka Bonet

Ang Masa

Wala sa bunga'ng isip
Ukon sa sugilanon lang
Ukon sa painuino matabo
Ang pagbag-o sang katilingban.

Wala sa langit ukon sa kahawaan
Ang solusyon sa gutom kag kapigusan
Wala sa lider sang burgis nga partido
Ukon sin-o pa nga ginabantug nga henyo!

Wala sa mga panangis
Ukon pagbakho kag pagpanumpa
Kundi sa kusog sang nagaisa nga anakbalhas
Sa pagpamuno sang proletaryado
Paagi sa ila Partido--
Ang masa lang ang tagtuga sang kasaysayan!

-- Costa Verde

blotter para gilayon makontrol ang *front desk*. Organisado, sunod-sunod nga naglinumpat ang nagapatabon nga mga Pulang Hukbo kag madasig nga nag-maniobra sa mansig-sektor.

Nagsinundanay nga nag-*assault* ang isa pa ka yunit sang NPA nga armado sang nanarisari nga *high powered firearms*. Maabtik nga nasulod sa unang minuto pa lang ang *barracks* sang pulis, *radio room,* kusina, *tower* kag kwarter sang *chief of police*.

Sa tres asta singko (3-5) minutos nga kalawigon nakontrol nga wala sang lupok ang istasyon sang Maasin-PNP. Matapos gindeklarar nga kontrol na nagsugod ang *search and cleaning operation*. Madinalag-on nga nakumpiska ang mga armas kag iban pa nga kagamitan militar.

Sa gwa sang *police station*, nagtilindog kaangay sang nag-istatwa ang nakibot nga mga pumuluyo nga nakasak-si sang madasig nga paghumlad sang mga *blocking forces* sang NPA sa nagkalain-lain nga bahin sang banwa. Naurungan kag daw indi makapati. Laum sang iban kaparte pa ato sang *exercises* nga ginahimo sang pulis.

Apang matapos nahimas-himasan sang kakibot nangin maisog nga mga ususiro. Indi pa maghalin bisan ginahambalan na nga magpalayo. Sila pa ang nagahambal nga mahapa lang sila enkaso may linupok. Matawhay man nga nakontrol ang sitwasyon sa tanan nga bahin sang *blocking area*.

Naglanog ang paghugyaw sang kadalag-an sa taktikal nga opensiba sa mismo dughan sang poblasyon sang Maasin. *"Mabuhay ang NPA, Mabuhay ang Partido Komunista, Mabuhay ang Rebolusyon!"*

Nagasigabong nga singgitan sang mga Pulang Hukbo. Ginkabit ang bandera sang NPA, palatandaan nga sa bisan sa amo ka taktikal nga panahon madinalag-on nga na-*over run* ang istasyon sang kaaway sa banwa sang Maasin.

Sa nakapunsok nga pumuluyo sa mismo udtong adlaw, nakit-an sang mga kaupod ang ila mga yuhom, palatandaan sang kalipay. May ara nga nagapangilay dungan patago nga pagkuom sang kamot palatandaan nga may balatyagon nga patago naga nagaupod sa pagsaulog sang kadalag-an.

Matapos ang byente (20)

minutos nga pagtenir sa sentrong banwa sang Maasin, hilway nga nagbiya ang NPA bitbit ang 15 tanan ka armas nga nagalakip sang 11 ka armalayt kag 4 sa *short arms,* ginatus-gatos ka mga bala, *hand-held radio,* kag iban pa nga gamit militar. Ginsulod man anay nila sa *lock-up cell* ang mga naka-*duty* nga kapu-lisan. Gindala sa pag-atras bilang *gate-away car* ang *back to back patrol* sang nasambit nga *police station*.

Balon ang kadalag-an nga nagdulot sang daku nga tampa sa kaaway kag panibag-o nga inagihan, liwat nga gin-usoy ang karsadahon. Kag sa ini nga panahon wala na sang nakatabon nga trapal. Padayon nga naglanog ang singgitan sa paghugyaw sang kadalag-an tubtub sa ginsang-an sang dalan diin ginlamon sang talon ang mga Pulang Hukbo. Naalimunaw nga daw aso nga bisan ang ginatos ka kaaway nga may balon nga tangke-de-gyera kag iban pa nga sopistikado nga kagamitan napaslawan sa pagbawi sang kadalag-an.

Pagkalipas sang panahon, gikan sa pag-inakop sang matag-as nga kabukiran kag madamol nga katalunan, nagbutwa ang NPA sa malapad kag madalom nga baseng masa sang rebolusyon. Mainit nga panginbulahan ang ginsumalang sang masa sa ila hangaway kag upod nga naghugyaw sang kadalag-an. Hugot nga ginsuportahan kag ginpangapinan batuk sa kaaway bangud lubos ang ila pagpati nga ang NPA amo tunay nga hangaway sang masa!#

Tingadlaw

Diri sa berdi nga kalaparan
nga ginatampukan sang bukid Angas,
nakahilera nga mga kabukiran sang Nacuron kag Igabon
nakaunat katulad sang bukas na mga butkon
nga nagainakup sa makitid kag malinong
nga kasapaan nga nagabuslog pakadto
sa idalom kag magdapat
sa mga pasikut-sikot sang kabusayan,
nagasalubong ang suba sang Pan-ay
sa ila mga bukana nga may
magagmay nga balod sang mainit nga pagdap-ig:
katulad sang pagpangamusta sang isa
ka kaupod nga madugay na nga nagahulat.
Diri, ang mga suba sa tingadlaw
ang malinong,
isa ka pagbukas,

sa iban naman nga panahon sang kaakig
kon ang kasapaan nangin suba bangud sa ulan:
magadasig angay sang daku nga man-og nga magalamon
sa pagtinlo sang mga demonyo nga mapangwasak
ginaanod ang tanan nga higko kag pagkahuyang
walay ginapakasin-o para matunaw
sa nagahulat nga kalalawran....

Diri, katulad sa diin man nga lugar, nagahulag ang Naturalisa
Kaangay sa mga banwahanon nga nagasulong pakadto sa pakaabuton
Nga sila ang magatuga....

Masa nagarebolusyon

Pangabuhi sa uma tama ka pigado
bisan diin ka man magkadto
mga kabataan nagapamugon
temprano

Kita ang mga Pulang kababainhan
Kita ang mga maanyag nga bulak
Sa tunga sang kagulangan
Nga magahatag sang dugang
Nga kaisog kag inspirasyon
Sa pagtahak sang banas
Sang rebolusyon!

--Ka Kira

Summer

In this green expanse with Mount Angas for a crown
The Nacuron and Igabon Ranges stretch out like open arms
sheltering small and silent streams that slithe to their levels
cascade down labyrinths and waterfalls
and meet the River Pan-ay at their mouths
with the ripples of a warm touch:
like the handshake of a comrade long in waiting.
Here the waters in summer are tranquil,
a prelude
to that other season of fury
when monsoon rain turns streams
into rivers: swift earthy snakes
cleansing demons of destruction
sweeping all debris in frenzied abandon headlong
to melt with the waiting sea.

Here as elsewhere Nature behaves
like patriots driven to destinies
of their own making . . . .

--Servando Magbanua
20 May 1979

Kwentong Kusina

Gintipon ni Ria Sidla

One week expansion, one week talang gid, eh!

Sa isa ka semana nga hilikuton sa ekspansyon erya, halos wala sang adlaw nga wala nagtalang ang amon iskwad. Isa ka aga siling sang CO:

"Indi na 'ta anay magkontak sang bag-o nga masa. Mapinaligo kita anay kay daw isa na lang ka sangkap nga kahoy kag mahimo nga hilu na sa sapat-sapat sa taramnan ang mga baho 'ta!"

Gani, paligo *session the whole morning.* Pagkahapon nagsaka na sa sanga sang kahoy ang CO kag nagpatudlo sa masa sang ruta sa mangin direksyon pagkagab-i. Sang dali na magsirom namangkot ang politikal opisyal:

"'Ti bal-an 'ta na ruta 'ta? Indi na 'ta magtalang?"

"Ako pa!" Sabat sang kumander.

Pagkasirom, naghanda na sa paglakat ang yunit. Damu ang ginpabalon sang tagbalay. May bitbit pa nga mga sinipi sang luto nga saging ang tagsa ka kaupod bangud malapit man lang ang target nga sayluhan.

Sa idalom sang masanag nga bulan nagmartsa sila. "Balik… balik!" Mandu sang CO nga amo man ang temporaryo nga naggiya sa amo nga tion. "Nagtalang 'ta!"

"Ako pa!" Maabtik nga pagsulit sang isa ka soldado sa pasalig sang CO antes maglakat. Kag nagkinadlaw naman samtang nagaliso sang pormasyon bangud wala pa gani 10 minutos ang lakat nagtalang na.

Pag-abot sa balay sunluganay naman ang mga kaupod. Imbes sang 20 minutos nga tantya sa kalawigon sang paglakat naabtan na ini malapit isa ka oras kag makaabot sa kaladtuan.

Ang makahalam-ot pa gid kay nagkalamudmod na ang sinipi ang balon nga saging. Kag may nagkaladunot pa!'Ti one week expansion, one week talang gid eh!#

Ginlamon sang kasilyas

Sadtong isa ka mabagyuhon nga kaagahon, nagsapar-sapar ang hukbo nga makapasilong sa isa balay sang masa. Indi pa gid tuman ka basa sa ulan pero bangud nakita sang tagbalay nga

nalamigan sila gilayon ini nga nagtanyag sang kape.

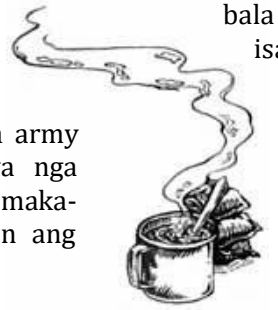
Lawig na gawa nga mga minutos, wala pa gihapon nakasaka ang *rear guard* sang iskwad Ang pagdumdom sang mga kaupod nga gintinlo gid niya tudo ang iya lunang kag magsaka kay basa na ang bilog niya nga *parachute pants.*

"Dugay gid sa imo haw? Nag-ano ka pa?" Pamangkot sang CO

"Ginlamon ako sang kasilyas!" Hutik nga sabat sang Kaupod. Nahulog gali siya sa kasilyas sang masa kay namuhin pa antes magsaka. Daw maano ang tanan sa paghimugong sang ila kakadlawon. Indi man nila gusto mahibal-an sang tagbalay kay basi mapahiya siya. #

Gintulon nga kaladlawon

Matapos ang madinalag-on nga ambus sa 31st DRC PA sang Abril 4, 2008 sa Brgy. Bulan-Bulan, San Remegio, Antique, diin nakumpiska sang BHB ang duha M16 armalayt, VHF radio, mga bala kag tatlo ka army ang napatay masadya nga nagsinugiray sang makahalam-ot nga inagihan ang mga kaupod.

Kinse minutos ang makahalawat-hawat nga paghulat antes nakasulod sa *killing zone* ang target nga kaaway. Nagkuong pa sa bakolod kag nagtinikal sang nakaon nga manok sang mga dalaga nga ginpadudingan. Atat na atat ang hukbo sa signal fire sang bomba agud ipasunod ang mga ang mga lupok halin sa mga riple nga nakapuntariya sa pasistang kaaway.

Ginbuka ang ila malinong nga paghulat sang nag-utot ang isa ka kaupod. Nagtinulukay dayon ang mga Pulang hukbo. Nagkinadlaw nga wala sang tingog ang bilog nga isa ka iskwad nga indi mabatian sang kaaway nga nagapadulong na sa *killing zone.*

Nagsugid naman ang isa ka kaupod sa *advance* iskwad: "pwerte bala… hamak mo? Indi madakop ang tuhod ko. Daw indi ko mapunggan ang kurog. Budlay magkatin-katin. Hambal ta madula man lang kon maglupok. Problema kay lawig pa abi kag maglukpnay. Nabalikdan ko ang gamot sa tupad ko. Waay ko bala dakpa ang tiil ko kag isang-it sa gamot. Ti … naglinong man! … kag nagkinadlaw ang tanan samtang nagakinaon sa madulom nga kagab-ihon sa ginatrasan. #

Isnayper

Ang gerilyang isnayper ginakahadlukan
sang kaaway kon magsulod sa aton prenteng gerilya
nga napalibutan sang talon kag malapad nga masa
ginakibang ang kaaway, nangin bungol kag bulag sila.

Sa tagsa nila ka tikang
Kada isa sa ila ang magpamatyag gid lang
Hinali nga isa sa ila gupli lang mapukan

Bisan pa man sila magpangapan,
Gerilyang isnayper indi nila mapunggan
Isa ka lupok, sa isa ka kisap-mata lang
Isa ka kaaway, hinali lang nga
natumbalay.

--Ka Robert

Pulang Kababainhan

Sa una nga pagtulok
Indi sila makahambal
Kon ano kag sin-o kita
Mga ginapakanubo sa sini
Nga katilingban
Mahina, wala sang panindugan.

Pero, tanan nga ina
Nagtuga sang daku nga tampa
Sa ila mga nawong!
Agud makita ang kamatuoran
Nga sa likud sang gal-um
Nga nagapaburon sa ila pamensaron.

Tim Lider

Una ko nga eksperyensya
Sa lukpanay nga depensa
Sa seksyon namon nga pormasyon
Isa ka iskwad sag kaaway
Wala nakasalir sa amon.

Ginhanas kami sa aktwal nga away
Malapit sa may Bukid Tig-urang
Sa pagka-team leader ako gintistingan
Medyo may ara pa sang mga kulang
Bisan pa man, segi indi magpang-alang-alang,
Sa pagtinguha padayon gid lang.

Sa pagka-team leader nakabrektru ako
Ako, babae sa Pulang hukbo,
Nangin upisyal sang hangaway kag bag-o
Sadtong ika-bente syete sang Agosto
Nag-upod na sa ambus sa kaaway
Kag napamatud-an nga masarangan ko.

-- Ka Vitang

Lokal Milisya

Sa adlaw
Inyo madahom-dahum
Nga sila ordinaryo nga mamumugon
Sa maisan, uyapad, kag ultimo nga kargador
Nagapangabuhi kaupod sa kapareho nila nga pumuluyo
Apang, pag-abot sang kagab-ihon
Ila na ginapahigad
Pala, arado, binangon
Sabakan kag matalum tagad
Kabaylo sang serbis nga luthang
Rebolber, de-dose nga pugakhang
Agud ila baryo ipangapin kag depensahan

--ASR

Indi mabugto nga panangis

Isa ka panahon sang tigkalalag. Upod sa pagdumdom sang minatay sang bilog nga katilingban naghiwat sang paghanduraw sang mga rebolusyonaryong martir ang isa ka platun sang NPA. Upod sa mga masa sa isa ka sityo gintigayon ang programa.

Nangin tuman ka emosyunal ang paghanduraw nga indi matapos-tapos ang paghinibi kapin kay preska pa ang pagkamartir sang duha ka kaupod sa isa depensibang aksyon. Bulos-bulos nga ginpahambal ang kaupod para makambyo ang paghibi sa ahitasyon. Apang naglawig nga wala makabawi. Indi makatapos sang pamulong-pulong.

Bisan ang CO sang platun nga ginatan-aw malig-on nga makahawid sang emosyon wala makatapos kag magngodngod. Mansig palipod sa puno sang kahoy, sa puno sang niyog kag dalagku nga igang ang kaupod kag masa para matago ang paghibi. Problema gid! Budlay bugtuon ang panangis.

Gulpe lang, may ulihi nga nag-abot nga lider mangunguma. Nagtalang sang lugar nga ginkadtuan. Pagbalikid sang isa ka lider masa nakita niya ang nagapadulong. Sa matunog nga tingog gulpe naghambal… “Ay si nonoy, bag-o lang!”

Gulpe man nga nagkambyo ang emosyon. Halin sa kasubo nangin makahalam-ot nga liko ang nagtapos sang paghilibion. Nagtapos man ang madrama nga paghanduraw!#

Unit sang mga pawikan

Ginbansagan sang katapuan ang ila yunit nga Platun nga Wala Atrasan bangud arisgado ang mga Pulang hangaway sa anu-man nga misyon. Walang atrasan pati sa hilikuton kultural. Bisan daw ‘ga-binalaybay magkanta, su-long!

Isa ka bes naghiwat sang parangal sa mga rebolusyonaryong martir. Sa praktis, nagkasugot ang mga kaupod nga indi magpadala sa emosyon… indi maghibi… punggan maghibi. Kulang na lang magsumpaanay ba!

Sa aktwal nga kahiwatan: wala tupa ang pinangako. Sa umpisa pa lang magbinalaybay, naggaralgal ang tingog sang kaupod. Wala pa gid nahawiran kag sang ulihi daw baka na nga nagamama. Pag-umpisa kanta naglibagon na dayon ang *choir* bangud nagakiwi-kiwi na ang mga bibig. Naglaton-laton ang mga emosyon tubtub sa masa. Wala na napunggan ang pagtinulo sang luha.

Isa ka kaupod ang nagtago sang paghibi. Gin-alsa ang bayo kag ginsulod ang ulo kag didto tudo naghibi. Abi niya nasekreto na. Ugaling nagmarka ang nagluha nga duha ka mata sa dughan sang iya T-shirt. Athag ang ebidensya.

Pagpuas sang masa, masadya naman nga isyu-hanay—may nagmama nga baka imbes magbinalaybay; naglibag kay nagkiwi na ang baba pag-umpisa pa lang kanta; panago nga naghibi gali nagmarka sa T-shirt.

"Akala ko ba yunit tayo ng walang atrasan, kaya pala yunit ng mga pawikan?" Kantyaw sang isa ka kaupod nga alog. Naghinalakhak ang tanan. #

Manok, baylo pyesa sang helikopter

Asta nga ginsaylo lang ang 82nd IB sa Mindanao sadtong adlaw antes mareyd ang Maasin Police Station, indi malipatan sang masa ang mga makahalam-ot nga istorya sining mga tropa militar.

Isa diri, ang hitabo pila ka tuig na ang nakaligad...

Pagkatapos sang engkwentro sa tunga sang isa ka yunit sang NPA kag mga tropa sang 82ndIB sa Tabionan, Bucari, Leon, Iloilo, halos isa ka semana pa ang naglipas nga nagpabilin ang gubaon nga huey helikopter sang AFP.

Nahulog ini, indi pa ba-ngud gintiro sang NPA. Kundi sa kaugalingon nga depekto.

Nagluko ini sa malapit sa Bukid Mahulas nga ginataklapan lang sang trapal. Nasamad ini nga wala na nakalupad pa pabalik sa hedkwarters sang 301st Brigade sa Dingle, Iloilo. Ginkarne ukon gin-*chop-chop* na lang ini sang AFP kag patago nga ginhakot ang mga pyesa sa mga inoras sang gabi para malikum sa publiko.

Samtang wala pa natapos ang pagkarne sang mga pyesa sini kag ginabantayan sang mga suldado halin sa 82nd IB, may isa ka mangunguma nga nagpalapit sa suldado bitbit ang isa ka manok.

"Sir, siling sang mga NPA, maayo kuno ang pyesa sang inyo helikopter nga panda-yon kag himuon binangon… ti pwede kami karemedyo sina?" Seryuso nga alungay sang isa ka mangunguma.

"Bayluhan lang nakon manok?" Madasig nga sugpon niya, dala tan-ay sang mangunguma sang iya talin.

Nakibot ang suldado nga bantay kag nagpangalag-ag. Indi

Sa sungayan nga mga burukrata kapitalista
Sa manugsuyop dugo nga mga imperyalista.

Kaangay,
Sang mga mangunguma
Kag mga mamumugon...

Walay kinalis ang mala-ulan
Naton nga balhas
Sa nagaagay nila nga
Mga luha.

Walay kinalis kag balantikon
Naton nga tiil
Sa ginakibol nila nga
Mga tiyan.

Sa malawigan nga pagpakigbato,
Sa makangilil-ad
Nga gutom kag kaimulon.

Dasig, mga Kaupod,
Updan naton ang aton
Mga baganihan

Sa paglagas,
Sang hamungaya nga palaabuton.

--Ka Ami

Siriw
(Sa platun sang BHB sa Sentral Panay)

Ginkali ka sa kaibuturan sang imo duta nga ginagaw sa imo
Gintunaw ka sa nagadaba-daba nga kalayo sang paghimakas
Ginsara ang imo lagtok sa suba sang kasaysayan
Ginpabaskog ka sa malamig nga dupoy-dupoy sang amihan
Ginlapi ka sang maso sa landasan sang mga kabudlayan
Ginbaid ka subong sang garab sa pag-alagad kag pagpangapin
sa katulad mo nga pigos
Ginsubwan ka sa pagpahutay sa patag-awayan sang banwa
ikaw nangin siriw, nagabadlak sa makabululag nga kadulom
Uyati ang bangkaw kag itagdok sa dughan sang kaaway
Iupod ang sumpa sang indi mamalatyon nga demokratikong rebolusyon!

-- Stan Magbanua

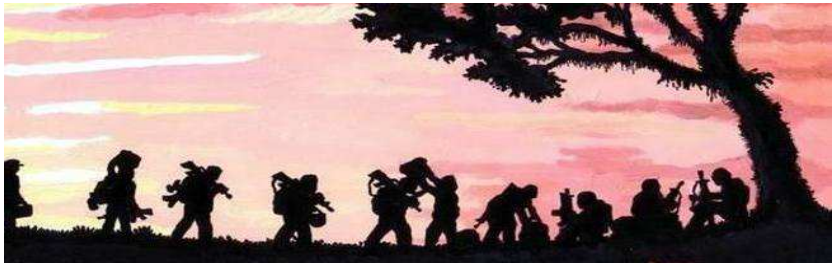
** Siriw- tal-is sang bangkaw*

Sang imo kasiitan?
Kabalo na ako maglikaw sa dugang nga kapilasan
Kag nangin abyan ko na ang mga hilamon…

Kag sa taguangkan sang imo katalunan
Natun-an ko ang paghabol sang kasugpon sang akon mga dalamguhanon
Nakaambit ako sang pagbatiti sang mga iloy kag amay sa imo
Nga amo man ang nagtudlo sa akon nga magdagun-dagon…

Subong, napamunpon ko na ang mga bukad nga akon nasumalang.
Nangin isa na ako sa ila:
Nagatangla sa isa lang ka langit
Nagapamukadkad sa isa ka kaaganhon.

-- Sylvia Madiaga

Kaupod kag Baganihan

Ginbatas naton ang malawig
Nga laktanay
Agud mangin kibulan ka
Sa patag-awayan.

Gintaklad ta ang pil-ason
Nga kabukiran
Sa paghanas sang
Aton kaugalingon.

Gintabok ta ang madamo
Nga kasubaan
Sa pagpabakod
Sang aton panindugan.

Nagpanglat-as sa masiok
Kag tunukon nga dalanon
Bangud sa dungganon ta
Nga mga handum...

Ang paghilway,
Sang masang ginpigos
Kag ginhimuslan.

Sa kalalangan sang mga kasapatan
Sa bangkilan nga mga agalon nga mayduta

niya mahibal-an kon bala mangakig ukon mag-ngisi.

”Ahh, indi... indi pwede...” sabat sang suldado

“Ngaa haw?” Pamangkot sang mangunguma.

“Ah, basta lang, indi pwede...” balos sang suldado dala senyas nga magpalayo na ang mangunguma.

“Manok na gid ini, indi ka pa? Indi mo man ina malaga ang pyesa?” Dugang niya. Masakit na kuno ang panulok sang armi.

Wala na nag-insiter ang mangunguma, naglakat siya nga bitbit ang talin. #

Ginasip-on ang K-9

Madamo sang kaso nga kon mag-operasyon ang 82nd IB, may dala sila nga ido nga amo ang magtuytoy sang ruta sang mga NPA sa katalunan samtang ginalagas sang mga reaksyunaryong tropa.

”Indi makasarang ang K-9 nga idu sang armi maglagas sa inyo,” muno ni Tay Juan sa mga Kaupod.

”Ngaa haw? Ginahapuan ang K-9?” Pamangkot ni Ka Gil.

”Isa ina, indi mapilit sang handler sang idu kon ginakapoy na sa pagmartsa. Nagapundo na lang ang sapat...” sabat ni Tay Juan.

”Pero, abi n’yo ano ang mas lala?” madasig nga sugpon ni Tay Juan.

“Ginasip-on kag ginatrangkaso man gali ang ila K-9 nga idu, sobra abi nga katugnaw kag grabe ang ambon sa bukid, indi na makapanimaho ang sapat...”

Nagkadlaw sila.

“Pero may isa pa ka hitabo,” tugda ni Tay Endo.

“Sa amon baryo nagbukas sang de-lata ang handler sang K-9 para pakan-on tani.”

“Ti, grabe ang gus-ab sang K9 eh, nagutom na sa pagmartsa...” Sal-ot ni Ka Gil.

“Uhumm... wala! Abi mo, gintulok lang sang K-9 ang nabuksan nga de-lata kag mag-ulong-ulong sang iya ulo, indi gali magkaon sang de-lata ang sapat!”

“Nami ang ngisi sang handler, eh!” Saligbat ni Ka Anton. “Siya ang makaon…”#

Pagpamatuk sa layi militar

Subong, ang kadudulman nagahumlad sang iya gaway
Ginaunyat sa masangkad nga sakup sang kadutaan
Sa landong sang gutom nga agila nga nagakayaba sang pakpak
Sa nagapamatuk sini nga mga biktima…
Nabatian ko ang mga danog nga gindala sang hangin
Sang nagangurob nga daguob sa kahawaan
Kag ang nagakirab kag nagakalayo nga mga duag
Sa maitum nga guya sang kalangitan,
Nagasalakay ang mga pasistang tropa,
Nagapamomba sa kadutaan
Nagapangguba sang mga dahon, apang nabatian ko man,
Ang panawagan lapaw pa sa mga binalaybay nga daan
Bitbita ang inyo mga armas kag magsalakay, luthanga
Ang nagahulag nga mga gaway, ang bulan nagasunod sa inyo
Indi ka magkabalaka sa ulan, ang mga bituon
Nagalupok nga magapusa kag magalutos sa kaaway!

--Ka Mae

* * *

Pasista

Ginpasalig niya ang pumuluyo
Sang ginahandum nga pagbag-o
Sosyalista man siya, hamakon mo,
Kag sa mga "nawala"man siya kuno…
Halos mga isa ka tuig gid man
Sang publiko ila natalupangdan

Para sa Platun Dos-Southern Front
(Ang yunit nga nagbatiti sa akon)

May kinatuhay ang akon duag sang akon pag-abot
Sa imo katalunan kag kabukiran
Madamo nga bukad ang akon nasumalang
Apang wala sang pamilyar, wala sang nakilal-an

Ang lanton sang hangin sa imo taramnan
Tuhay man sa ambahan nga akon naandan
May lain nga tono sa akon pamatin-an
Bisan pa nga dulot sini, angay nga kahimtang

May kinatuhay man ang talum sang hilamon
Kag karos sang mga dugi sang kawayan sa imo kasiitan
Kag bisan ang korte sang pilas kag kadalumon sang ungon,
Ang panublion nga marka sa akon panit tuhay man

Apang, ang ini nga kinatuhay ang una ko nga ginpangilala
Gintinguhaan nga mahagop imbes nga ako ang mabihag n'ya
Gintun-an ko nga sauluhon ang mga lanton kag gin-amba
Nagtuon nga magsaot sa dupoy-dupoy sang imo harana

Nakatuon man ako nga timplahon ang akon duag
Agud makasanto sa dugos sang imo duta
Ipinta ang kolor sang imo pagbutlak
Kag magkomoplahe sa imo kasisidmon

Indi bala nga ginmarkahan na ako

Kita tanan mga Kaupod, dapat makahas sa pagpadayon
Pagsunod sa banas nga inumpisahan sang katigulangan naton
Mangin maisog, sinsero, may kakahas kag kalig-on
Mangin matuod nga alagad sang masa nga dungganon.

-- Ka Hara Kay

Patimaan

Mahipos ang kabukiran
Apang wala sang pagkapung-aw
Ang pagbaylo-baylo sang duag sang panahon
Sa mga kaingin nga nangin bulawan
Sa madamo nga balhas nga gin-uyang
Sang tumandok, nagapanghakroy nga masa.

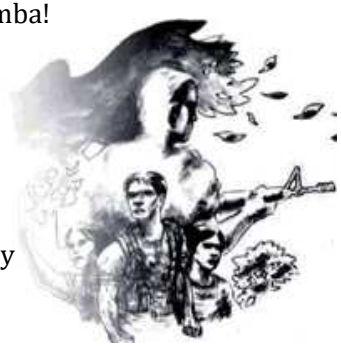
Malinong ang mga pukatod
Samtang may pinasahi nga inggat
Ang tubig sa mga suba kag sapa
Tumalagsahon bisan ang dapya sang hangin
Sa maragtason nga duta.

Adlaw gab-i may nagaagi
May pagkalangkag nga nagahulat
Ang mga pulang hangaway sa patag-awayan
Sa adlaw nga tagna sang dinag-on
Magalupok ang kusog sang masa
Sa pagtumba sa mga tropang pasista.

--Ka Soliman

Ang iya makamamatay nga islogan
Putang ina, papatayin ko kayo,
Gagamitin ang lahat, bombahin
"Flatten the hills", ang sabi nga
Putang ina…
Nanlaban ng walang baril?
Bigyan mo ng baril,
Bombahin ko ang iskwelahan n'yo,
Putang ina!
Tatlo ka gyera ang ginasulong niya
Halin sa kuno, kontra-druga,
All-out war sa kontra-insurhensya
Gyera kontra-Moro, kontra-terorista
Ang nagkalamatay, linibo-libo na
Akig ako sa iya kag sa sining sistema
'Wa't pulos ang mga promisa, pasista
Sa malapad nga pumuluyo ako nagaisa
Sa pagrebolusyon, sa iya magatumba!

--Rojo Sangre

Ukay Baluskay

ukay baluskay
burukrata kapitalista nagkinalipay
abswelto ro nagapanampuay
mga manugdambong ag gaeamay
naggwa sa prisohan nga hayahay
may paeubong pa sa diktador
nga bangkay

ukay baluskay
kontra-druga nga away
maitom pa sa bugnay
maskin siin may siki nga nagauntay
may alima nga nagawayway
sin-o pa abi may eagay
magkisay-kisay
kon kabuhi wa eon it saysay?

ukay baluskay
imperyalista nga pagpakigbagay
sa mainit nga agbay
ginpaboran ro pabaeay
pinagustuhan pa nga mag-istambay
ag magpahuway-huway
sa ingod baeay it kusog nagapaindisanay
$32 milyones gintunggay
para maghipos sa pagmueay
ukay baluskay
masa nagaaragay
ag padayon nga nagabantay
padayon nga nagasaway
sa mga polisa nga gasabeay
mga promisa sa masa kabay
nga indi mapugday
interes ag hustisya
permi dapat ipakig-away

--Ka Biyo

Untatan na ang pagpamatay!
(sa gyera kontra-druga sang rehimeng US-Duterte)

Ang panulay nga buang nagpangita naman sang biktima
Siya pa naman ang pinakamataas nga reaksyunaryong
kumander sa pungsod
Nga naga-ili-ili kag nagadruga sang iya mga tinawo,
Mga manugpatay, unipormado nga mga mersenaryo

Nasalapuan –
Busog sa bino.

Mga tingog.

Pahutik ako nga nagpangutana:
"Kaupod, ano ang ginhambal mo kay Nanay?
Panumdumon niya nga isa ako sa mga nadula."
Ginpahamtang ko ang Garand sa duta
Kag ang akon lawas sa duyan.

* * *

Para sa Bag-ong Sampa
(sa Bagong Hukbong Bayan)

Dunganon nga adlaw nga puno sang paglaum
Dunganon nga mga Kaupod magasumpa sa bandera naton
Baganihan ka, nga maghalad sang panahon kag kabuhi
Dugang nga kusog sang hangaway, dugang nga binhi.

Sa una nga sambuwa, indi magkalingkang
Siguruha ang tindog, hibalua ang padulungan
Papag-una Kaupod, ang tagsa ka tikang
Agud nga sa aton banas indi ka magtalang.

Ginapalangga ka, Kaupod, sang Partido kag Masa
Kabahin ka sang paghimakas nga magahilway sa ila
Gani indi pagkalimti ang pagsumpa mo sa bandera
Ang mga tinaga nga imo sambiton nagaserbi nga giya.

Maghanda ka, Kaupod,sa imo pagpanglakaton
Kay puno sang kabudlayan ining ruta naton
Sunda ang banas sang mga matuod nga mapag-on
Nga wala nagkakulba sa sakripisyo kag kamatayon.

Mothers languish
Their children –
Found, barbed –
Are filled with wine.

Voices.

I asked in a way her ears hear chime:
“Tovarish, did you tell mother?
She’d think I’m one of the disappeared.”
I placed the Garand on the floor
And lounged my body in a hammock.

--Ka Dagger

“Desaparecido”

Ang hangin nagalaylay sang ambahan sang masa,
Ang Internationale, batuk sa gubyerno nga nagapatay sa mga aktibista, kag iban pa;
Sa pagpauntat sang orasan ang mga iloy nagabakho sa ila nadula nga mga martir
Nga nagainom sang tubig-dagat sa baybayon sang mga mangingisda
Kag nakasalapo sang palahuwayan
Sang mainatipanon nga ulumhan sang mga mangunguma.

“Kaupod
Kaupod
kaupod,
Ihutik mo lang kay basi mabatian ka sang kaaway.”

Ang kalangitan isa ka boletelya sang bino
Nga ginkuhaan sang takup,
Nga ginbuhis ang unod sa baso
Sang bulnerable nga iskwad.

Mga tingog.

Ang mga iloy ang nagabakho
Sa ila mga kaanakan –

Halin sa isa ka padya pakadto sa dugang pa nga padya
Kill, kill, kill, kag bisan ang hustisya mismo gin-aresto…
Walay pal-at nga malawig sa mga inadlaw,
Nga ang mga pinanid sang pamantalaan libre
Sa mga makakulugmat nga balita, maduguon,
Makamamatay nga mga kagab-ihon kag kaagahon
Halin sa isa, duha… napulo, asta 80 ang nagkalamatay
Sa halos isa ka simana l
ang, kag dugang pa sila sa 12,000
Ukon masobra pa, ginpatay bilin sa mga ilaga kag mga langaw
Karon, ang mga dalanon napun-an sang mga islogan,
Ang mga kandila ginasindihan, ginabagting ang mga lingganay
Ang mahigko nga mga dalan kag alihiran ang napun-an
Sang nagailig nga mga katawhan sa pagmartsa-protesta:
Tama na nga kabuangan, untatan na ang pagpamatay!

--Maya Daniel

Labing Pabaskugon ang Pwersa

Nagapula ang adlaw sa sidlangan
Nagapakita sang maathag nga padulungan
Dalan nga tunukon, puno sang kabudlayan
Kabaylo amo ang matam-is nga kahilwayan.

Kaupod hugta ang pag-uyat sang husto nga linya
Ang aton hinganiban kontra sa mga rebisyunista
Hugta ang pag-uyat sang armas ta
Para sa pagbato sa mga pasista nga tropa.

Sa subong ang Partido nagapanawagan
Nga mag-abanse ang rebolusyonaryong kahublagan
Sa mas mataas nga lebel sang aton pakadtuan
Labing pabaskugon ang pwersa sang hangaway,
sang masa, kag Partido Komunista.

-- Liwayway Paglaum

Para sa inyo, mga pamatan-on

Sa mga abyan ko nga pamatan-on.
Amat-amat magbugtaw kag magbangon.
Hitabo sa palibot aton batyagon.
Maghulag kag magbuylog sa rebolusyon.

Madugay na nga panahon nakakadena.
Ang kaugalingon sa garuk nga kultura.
Sa pyudal nga relasyon hasta sa pamilya.
Kag sa maki-dumuluong nga pag-eskwela.

Nagahulat ang malapad nga masa.
Sa aton pag-alagad kag pag-organisa.
Nagahulat ang kubay sang BaHuBa.
Sa pag-entra ninyo sa inaway banwa.

Ang solo lamang naton nga solusyon.
Sa kahilwayan nga aton ginahandum.
Ara sa kamot sang masa, upod ang pamatan-on.
Ang pagsulong sang makatarungan nga rebolusyon.

-- Ka ASR

Pamatan-on, magrebolusyon!

Ang mga pamatan-on may kinaiya
nga maabtik ang pamensaron
sa patag sang produksyon
sila masaligan kag mapuslanon
Labi na sa subong nga panahon
kusog panagbudlay ang pangunahon.

Subong ang mga pamatan-on sa uma
sa syudad 'gapangita ubra, nagpalayo sa pamilya
indi makasarang mag-eskwela
kag sa kamot sang kapitalista
labi sila nga nagaagwanta.

Madata ang kagarukan, may
Pangurakot, pangawat, druga,
Gani ang iban naguba ang ila pamilya

Kabangdanan nga matudlo garuk nga sistema
Sang kumprador-asyendero kag imperyalista.

Sa subong nga panahon,
pamatan-on wala sang masanag nga palaabuton
Gani magkadto sa kaumhan mag-entra sa rebolusyon
Diri kita magtuon pauswagon ang pamensaron
Diri nga kinaalam aton gamiton
mag-alagad sa interes sang pumuluyo
walay imposible kahilwayan malab-ot.

--Ka Bambi

"Desaparecido"

The wind speaks chanson of the masses,
The Internationale against the government who slit political activists, et al;
When clock stops and mothers languish for their lost martyrs
Who drunk along the shores of fishermen
Finding a place to rest in the fields of peasants.

"Tovarish
Tovarish
Tovarish,
Whisper for the enemy might hear you."
The firmament was a bottle of wine,
Without a cork and an open tap,
Which gush its avowals into the glass
Of a vulnerable squad.

Voices.